תוספות יום טוב על מסכת תמורה

תוספות יום טוב

geulaquiz.com

הקדמה

א הכל ממירים. כתב הר״ב לאתויי יורש. גמ׳. אם המר ימיר לרבות את היורש. ופירש״י דהכי מצי למכתב ואם ימיר בהמה בבהמה:

אחד אנשים ואחד נשים. אע״ג דתנן במשנה ז׳ פרק קמא דקדושין כל מצות ל״ת כו׳. אחד אנשים וא׳ נשים חייבים. וילפינן לה מדכתיב (במדבר ה׳:ו׳) ואיש או אשה כי יעשו מכל חטאת כו׳. כמ״ש שם. אצטריך למתני הכי דמהו דתימא ה״מ עונש דשוה בין ביחיד בין בצבור אבל הכא כיון דעונש שאינו שוה בכל הוא. דתנן אין הצבור והשותפים עושין תמורה אשה נמי כי עבדה לא לקיא קמ״ל מדכתיב ואם המר. וה״מ למכתב אם. אתי וי״ו לרבות האשה. גמ׳.

וסופג את הארבעים. כתב הר״ב ואע״ג דלאו שאין בו מעשה וכו׳ דקי״ל כו׳ חוץ מנשבע ומימר. ומקלל חברו בשם. וכ״כ הרמב״ם בפירושו ובחבורו ריש ה׳ תמורה ומפרשינן בגמ׳. נשבע אמר קרא (שמות כ׳:ז׳) כי לא ינקה ה׳ את אשר ישא את שמו לשוא. והמ״ל לא ינקה ולשתוק. ה׳ למה לי. ב״ד של מעלה הוא דאין מנקין אותו. אבל ב״ד של מטה מלקין ומנקין אותו. וכתיב לשוא לשוא. שני פעמים. אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר. ומסיק באכלתי ולא אכלתי [*ועיין בפ״ד דאבות משנה ז׳] מימר א״ל ר׳ יוחנן לתנא לא תתני ומימר. משום דבדבורו עשה מעשה פירש״י שעושה מחולין קדשים. ע״כ. ועמ״ש בספ״ח דמנחות. ותימה דהשתא מעיקרא לאו קושיא היא זו שהקשה הר״ב מלאו שאין בו מעשה וכבר תמה ג״כ הכ״מ וכתב שכן הרגיש ג״כ המגיד בפי״ג מהלכות שכירות. ומקלל את חברו בשם. אמר קרא (דברים כ״ח:נ״ט) אם לא תשמור וגו׳. ליראה את השם. וכתיב והפלא ה׳ את מכותך הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר (שם כ״ה) והפילו השופט והכהו לפניו. הוי אומר הפלאה זו מלקות. ולשבועת אמת א״א לומר. דהא כתיב (שם ו׳) ובשמו תשבע. ולמוציא שם שמים לבטלה לא מצית אמרת דכתיב (ויקרא י״ט:י״ד) לא תקלל חרש. ואי אמרת בשלמא מקלל. אזהרתיה מהכא. אלא א״א מוציא שם שמים. כלומר אבל מקלל לא סגי ליה במלקות. [*כיון דעביד תרתי דקא מפיק ש״ש לבטלה. וקא מצער ליה לחבריה] אזהרתיה מהיכא. דהא דכתיב (דברים ו׳:י״ג) את ה׳ אלהיך תירא. אזהרת עשה הוא. ומ״ש הר״ב שהרי שותפים וצבור אין עושין תמורה. כדתנן סוף פרקין. וסוף פ״ב:

וסופג את הארבעים. וא״ת אמאי לא תני שמנים דהא כתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו. וי״ל דלא נחת למנין מלקיות. אלא כלומר דלקי עליה. עי״ל דלעולם לא לקי אלא ארבעים ותרי לאוי צריכי. חד בקרבן שלו וחד בשל חברו. וכגון דאמר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר [כדאיתא בגמ׳ דף ט׳] תוס׳:

אף תמורה בבית הבעלים. כתב הר״ב הלכך אין כהן ממיר בבכור. אבל ישראל אם המיר נתפס בקדושה וכו׳ ומסיים הרמב״ם בפ״א מה״ת. וכן כהן שהמיר בבכור שנולד לו. לא בבכור שלקח מישראל הרי זו תמורה.

ממירין מן הבקר על הצאן כו׳. מן הכבשים על העזים כו׳. זו ואצ״ל זו קתני.

בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן. עיין במשנה ב׳ פ״י דחולין ובמשנה ב׳ פ״ב דבכורות:

ממירים אחד בב׳ וב׳ באחד. דת״ר בהמה בבהמה מכאן שממירין א׳ בב׳ וב׳ באחד א׳ בק׳ וק׳ באחד. ר״ש אומר אין ממירין אלא אחד באחד שנאמר בהמה בבהמה ולא בהמה בבהמות. ולא בהמות בבהמה. א״ל מצינו בהמות שקרויה בהמה שנאמר ובהמה רבה. ור״ש בהמה רבה אקרי. בהמה סתם לא אקרי. וטעמא דר״ש משום בהמה הוא. והא טעמא דר״ש הוא מה הוא מיוחד כו׳ מעיקרא א״ל ר״ש מן והיה הוא ותמורתו וכי [חזא] דדרשי רבנן מבהמה [בבהמה] א״ל איהו מהתם נמי מצינא למילף טעמא דידי. גמרא. ועיין בפי׳ הר״ב סוף משנה ה׳:

אין ממירין אברים בעוברים וכו׳. אע״ג דעובר אקרי בהמה כדפי׳ הר״ב רפ״ד דחולין בהמה בבהמה תאכלו ואם כן קרינא ביה לא ימיר בהמה בבהמה וליכא למימר כפירוש הר״ב דסוף פ״ב. ע״ש. מסיק בגמרא דהתם דף ס״ט דמתני׳ רבי שמעון היא דמקיש תמורה למעשר בס״פ מה מעשר קרבן יחיד כו׳. הלכך דוק מינה נמי מה מעשר אינו נוהג באברים ועוברים [דבעינן יעבור תחת השבט]. אף תמורה אינה נוהגת באברים ועוברים:

[*והלא במוקדשים כו׳. ולעיל בריש פי״א דחולין כתבתי דאף לתנא קמא כך הוא במקדיש אבר שהנשמה תלויה בו].

[*אין המחומץ כו׳. כתב הר״ב עיסה של חולין כו׳. הרי כולה אסורה עיין במשנה ד׳ ו׳ פ״ב דערלה]:

אין המים שאובין פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון. פירוש [*קמא שכתב הר״ב פירשתיו בפ״ה דתרומות משנה ו׳ ע״ש. והפירוש השני שכתב] הר״ב לפי חשבון שמחשבין את הכלים וכן פירש״י והרמב״ם ולפירוש זה אינו דומה הך לפי חשבון לאינך. דאינהו מיירי לפי חשבון הדבר הפוסל. לכך נראה פירוש התוס׳ שפירשו לפי חשבון הלוגין שפוסלין המקוה דהיינו שלשה ע״כ. [*אמנם מצאתי ראיתי להר״ן בס״פ כל הבשר. שכתב כפירש״י ומסיים בה וז״ל. ומשום דבמדומע ובמחומץ ובמים שאובין שייך לפי חשבון תנינהו בהדדי. אע״פ שחשבון המים שאובים אינו מענין חשבון המדומע

והמחומץ. ולישנא נמי הכי מוכח. דלא קתני דאין המים שאובין שנתערבו בכשרים פוסלים אלא לפי חשבון. כדקתני אין המדומע והמחומץ פוסל. עכ"ל] ומ"ש הר"ב ומתני' ר"י בן חוני דהוא סבר ג' לוגין כו'. גמרא. וה"מ לאתויי סתם משנה דסוף פ"ג דמקואות. אלא דנקט יוסי בן חוני דהכי קתני ליה בהדיא בברייתא כ"כ הר"ש שם במקואות. ומ"ש הר"ב ואינה הלכה. וכ"כ הרמב"ם. ותימה בעיני דאע"ג דבברייתא מחלוקת היא כדמייתי לה בגמ' הא מסתם סתם לן תנא דמתני' כוותיה בספ"ג ממסכת מקואות. ומחלוקת בברייתא וסתם במשנה. הלכה כסתם משנה. כמו שכבר כתבתי זה בהרבה מקומות. וכן שם לא כתבו הר"ב והרמב"ם שאינה הלכה. והתוס' [ד"ה יב"ח] כתבו שהראב"ד פסק דהלכה כר"י בן חוני. ולא פירשו טעמו ונ"ל ברור שזה הוא טעמו מדסתם לן תנא דמתניתין כוותיה. ושוב מצאתי שאף הרמב"ם בחבורו רפ"ה מהלכות מקואות כתב כסתם דמקואות. וכן פסק ג"כ טי"ד סי' ר"א:

אין מי חטאת נעשין מי חטאת אלא עם מתן אפר. פי' הר"ב בשעה שנותן את האפר נעשים מי חטאת הלכך בעינן שיהיו מים תחלה בכלי. ואח"כ אפר. אבל נתן אפר תחלה ואח"כ מים פסול וכו' וקרא דכתיב כו' לא שיתן כו'. דהא כתיב מים חיים אל כלי. גמרא. ומאי חזית דאמרת סיפיה דקרא דוקא דלמא רישא דקרא דוקא. פירש"י דאפר קודם למים. כדכתיב ונתן עליו מים. ואל כלי להכי אתא שתהא חיותו בכלי שלא ימלאם בכלי אחר ויערם לכלי זה אלא זה יתן לתוך המעין. ויקח המים לתוכו. ע"כ. לא מצית אמרת מה מצינו בכל מקום מכשיר למעלה. פירש"י כגון בסוטה עפר למעלה שהוא המכשיר את המים לבדו והוי למעלה דמצוה להקדים המים. כדכתיב ומן העפר וגו' אף כאן מכשיר למעלה. ע"כ. ועוד דרשו מדרש זה בפ"ב דסוטה דף ט"ז [ע"ב]. ונפלאתי הפלא ופלא תרין פלאין על שאבדה הבקיאות דבשתי המסכתות מבעלי התוס' במסכת יומא פ"ד דף מ"ג [ד"ה הכל] . שנדחקו ליישב פי' הכתוב דונתן עליו לפרש עליו בשבילו. ובפרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ז) [ע"ב]. הביאו התוס' עצמם למימרא זו [ד"ה אמאי]. משתי אלו המסכתות:

אפר. והר"ב שכתב תרי זמני עפר. גם הוא נכון שכן כתוב (במדבר י"ט:י"ז) ומעפר שרפת החטאת:

אין בית הפרס עושה בית הפרס. פי' הר"ב שדה שנחרש בה קבר אם חזר וחרש וכו' דקבר אחד לא עביד בית הפרס אלא כל אותה שדה שאבד בה הקבר. שאין ידוע היכן הוא ומלא מענה כו' ובגמ' עד כמה אמר רב דימי שלש שדות ושתי מענות. ופירש"י. אותה שדה שהקבר בה טמאה כולה. דלא ידעינן באיזה מקום ממנה [היה] הקבר. ומש"ה עושה מלא מענה לכל צד דשמא לא' מב' ראשיה היה הקבר ומשם הלך לאותה שדה חברתה מלא מענה כו'. ע"כ. ופליאה הוא בעיני דהא תנן במשנה ג' פי"ז דאהלות. החורש משדה שאבד הקבר בתוכה אינן עושה בית הפרס. ופירש הר"ב דה"ל ספק ספקא שמא לא חרש במקום הקבר. ואת"ל חרש שמא לא הוליך ממנה עצם. ע"כ. וכן שם בראש הפרק כתב הר"ב מלא המענה של המחרישה ממקום הקבר שהתחיל לחרוש בו כו' וכיוצא בזה ג"כ לשונו בספ"ז דנדה. ומצאתי בפי' הר"ש שם פי"ז דאהלות משנה ב' שהביא לשון רש"י. וכתב עליו וז"ל ולא דמי לחורש משדה שאבד בה קבר דקתני בסמוך דאינו עושה בית הפרס. דהכא בחורש כל השדה. והתם בשלא חרש מכולה שדה דהויא ספק ספקא. ומיהו קשה דאכתי ספק ספקא היא. ולשדה שבמזרח ה"ל למדוד מראש בית הפרס שבמערב דשמא שם היה הקבר. ואת"ל שהיה בראשו שבמזרח שמא לא גילגל עצם ע"כ. וכן בשדה שבמערב. ונראה לפרש דלשלש השדות בין כולם שתי מענות קאמר והקבר היה באמצעו של אמצעי. ולא אשמעינן רב דימי מידי דלא אשמעינן מתני' [כלומר רבי יהושע דבאהלות] ולא בא אלא ליישב לשון בית הפרס [פעמים עושה בית הפרס דקאמר ר' יהושע התם] דמשמע שזה שהוא בית הפרס עושה שאצלו בית הפרס. ע"כ. היינו כפירש הר"ב דריש פרק י"ז דאהלות:

ולא תרומה אחר תרומה. פי' הר"ב השותפין שתרמו זה אחר זה תרומת הראשון אינה תרומה וכו'. וכן השני. וכך פירש רש"י דהא סתמא קאמר אינה תרומה. והתוס' הקשו וכתבו דלא נהירא דאין זה כמו ולא תמורה אחר תמורה. דהתם הראשון תמורה והשני אינו תמורה. וכך נראה לפרש כמו כן הכא דהראשון תרומה ולא השני ע"כ. וצריך לפרש אין תרומת שניהם תרומה כלומר אלא תרומת הראשון בלבד ועיין עוד בסמוך. ומ"ש הר"ב ומתני' ר"ע היא. גמ'. מתני' מני ר"ע היא דתנן השותפין שתרמו זה אחר זה ר"א אומר תרומת שניהם תרומה. רע"א אין תרומת שניהם תרומה. והא דבמשנה ג' פ"ג דתרומות. תנן ר"ע אומר תרומת שניהם תרומה. כבר כתב שם הר"ש. דחלוף גרסאות הן. אבל התוס' מתרצים לפי פירושם. דבשמעתין מיירי כשנתנו רשות זה לזה לתרום. ומש"ה תרומת הראשון תרומה לר"ע. שהרי מדעת חברו תרם. והשני אינו כלום דנתן לחברו רשות לתרום וכבר תרם. ור"א סבר דתרומת שניהם תרומה דגלי אדעתייהו דכל חד [דלא] ניחא ליה בתרומת חברו. אבל התם בשלא נתנו רשות זה לזה לתרום. הלכך כל חד אדעתיה דנפשיה תרם חלקו. לפיכך תרומת שניהם תרומה מקצת. ע"כ [ועיין בפירוש הר"ב שם] וצ"ל לדידהו דגרסינן בגמרא דתניא. וכן צריך לתקן בדבריהם בדבור שקודם לזה שהעתיקו דתנן וצ"ל דתניא. ומ"ש הר"ב ואם לא תרם הראשון אלא בעין רעה כו'. וכ"כ רש"י. וה"ה איפכא נמי. וכן נראה מלשון הר"ב והר"ש דבמסכת תרומות. ומ"ש הר"ב תרומת השני תרומה כדתנן התם. וכלומר דאף תרומת השני תרומה. דאין לפרש דתרומת השני דוקא תרומה ולא הראשון. דמאי אולמיה דהאי מהאי וכ"כ הכ"מ בפ"ד מהלכות תרומות:

רבי יהודה אומר הולד עושה תמורה. כתב הר״ב דאמר קרא יהיה לרבות את הולד ורבנן סברי יהיה לרבות שוגג כמזיד כו׳ דגבי קדשים לא קדיש. משום דהוי הקדש בטעות. [רש״י]. כדתנן רפ״ה דנזיר וע״ש. ועיין ס״פ דלקמן:

קרבנות בדק הבית. וכן העתיק הרמב״ם בפ״א מה״ת. אבל בגמ׳ גרס קדשי וכן העתיקו רש״י והר״ב. ומ״מ יש ליישב גי׳ הספר והרמב״ם דהא מודו רבנן דקרבן ה׳ אקרו [*כדפי׳ הר״ב לקמן] ויותר נראה בעיני לומר דלגי׳ זו כולי מתני׳ ר״ש היא. כמו שכתב רש״י בלשון אחר דבמתני׳ ליכא פלוגתא אלא כולה ר״ש. ודקתני קדשי בדק הבית אינן עושין תמורה לאו מקרבן נפקא. אלא ר״ש קאמר לה והדר מפרש טעמא ע״כ. ותדע שכן הוא דעת הרמב״ם שהרי העתיק גם טעמו של ר״ש. ש״מ דס״ל דליכא פלוגתא במתני׳ וניחא נמי לפי׳ זה דגרסינן אמר ר״ש ולא ר״ש אומר. ומיהו אע״ג דבסיפא אינו חולק מ״מ בהא דתנן שנאמר לא ימיר אותו יחיד עושה תמורה כו׳ פליג ודריש טעמא אחרינא. אלא משום דלענין דינא גם בזה אין מחלוקת ביניהן [דהא אין ממירין אלא בשלהם כדתנן בר״פ ממילא כי ממעטין קרבנות צבור. אימעטו הצבור שאינן ממירים. דדוחק לומר דקרא מיירי כשאמר הצבור כל הרוצה להמיר ימיר דכה״ג חייל תמורה ביחיד כמ״ש שם]. שפיר קתני ליה בלשון אמר ר״ש וא״כ סייעתא ליכא. דלפי׳ הר״ב ג״כ אין מחלוקת אלא במשמעות דורשין ולא בעיקר הדין:

[*אמר ר״ש והלא כו׳. כתב הר״ב ר״ש ס״ל דקדשי בדק הבית מקרי קרבן כו׳. כדפי׳ הר״ב לקמן בד״ה יצאו וכו׳]:

ולמה יצא. פי׳ הר״ב דכתיב גבי מעשר ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש.

להקיש אליו מה מעשר כו׳. ובברייתא מפרש דמאן דפליג אדר״ש דריש לדון בתמורת שמו ובתמורת גופו. דאי לא כתביה. ה״א לא עביד תמורה. דכיון שנדון בתמורת שמו שאם קרא לאחד עשר עשירי דקרב שלמים. כדתנן בשלהי בכורות [דף ס״א]. וה״א שאין לך בו אלא חדושו כיון שיצא מן הכלל לדון בדבר חדש. להכי אצטריך למכתב בהדיא גבי מעשר לא ימירנו.

ב שקרבנות היחיד עושים תמורה. מפרש בגמרא בעיקר זביחה [הקדש ראשון]. [רש״י] קתני. דהא תמורה דקרבן יחיד ואינה עושה תמורה. וולד דקרבן יחיד. ואינו עושה תמורה. ועוף נמי דקרבן יחיד. ואינה עושה תמורה [כדמתנינן לכולהו בפ״ק]. אלא נמי לאו [בר] זביחה הוא. דנמלק ולא נשחט:

קרבנות היחיד חייבים באחריותן. לשון הר״ב כלומר יש מאותן שקבוע להן זמן כו׳. וכן לשון רש״י. וטעמייהו. דהא יש שקבוע להם זמן ואם עבר זמנן אין חייבים באחריותן. חביתי כ״ג. ופר יוה״כ. אלא יש בקרבנות היחיד קאמרינן. ולא כל קרבנות היחיד. וכן פסק הרמב״ם בפ״א מה׳ הקרבנות. והיינו טעמא דר״מ לא מותיב הכא. ומ״ש הר״ב. אבל קרבנות צבור. שיש להם זמן. וכן לשון רש״י. ולאפוקי פר הבא על המצות. ושעירי עבודה זרה:

ובאחריות נסכיהם. כלומר היין והסלת. וכמ״ש במשנה ג׳ פ״ד דזבחים. והיינו דבסמוך מפרש הר״ב מנחות ונסכים. וכדכתב קרא דילפינן מיניה *) [ומנחתה ונסכיה].

אינן חייבים לא באחריותן וכו׳. דת״ר דבר יום מלמד שכל היום כשר למוספים. ביומו מלמד שאם עבר היום ולא הביאן אינו חייב באחריותן. גמ׳:

משקרב הזבח. פירש הר״ב אפילו מכאן ועד עשרה ימים. עמ״ש במשנה ג׳ פרק ד׳ דזבחים. ומ״ש הר״ב. ונסכיהם של צבור קרבים אפילו בלילה. עיין בספ״ב דמעילה:

שקרבנות הצבור דוחין את השבת ואת הטומאה. עיין במשנה ד׳ פ״ז דפסחים:

אמר ר״מ והלא חביתי כ״ג ופר יוה״כ. ואין בהן אכילה. ולכך לא תנן להו בהדי חמשה דברים הבאים בטומאה. דתנן התם בפסחים. ומ״ש הר״ב והלכה כר״מ. והרמב״ם כתב והטעם שנתן ר״מ הוא טעם אמיתי ושגור. ואין חולק ע״ז. ע״כ. נראה מדבריו דת״ק נמי ס״ל הכי בחביתי כ״ג ופר יוה״כ. אלא דלא נחית לטעמא כדנחית ר״מ. וא״כ בעיקרא דדינא. אין בין ר״מ לת״ק. ולא כלום. ולפיכך לא דק הר״ב. במ״ש הלכה כר״מ כיון דלענין הדין תרווייהו שוים. ומה שייך לפסוק הלכה לענין הטעם:

שכפרו בעליו. וכן העתיק הר״ב וקשיא דמכנה לחטאת בלשון זכר. אבל בס״א שכפרו הבעלים וכן העתיקו רש״י והרמב״ם:

רבי שמעון אומר מה מצינו וכו׳. פירש הר״ב. וכי היכי דתלת מנייהו לאו בצבור גמירי כו׳ דכל החמש חטאות נשנו בחדא שיטה ונשתכחו בימי אבלו של משה אי ביחיד אי בצבור. [עיין כיוצא בזה בסוף עדיות ובפ׳ דלקמן משנה ג׳] וכיון דאיכא בהו דלא אפשר להיות בצבור. כולהו נמי הכי נשנו דאינו בצבור. וליכא למפרך וכי דנין אפשר משא״א כדאיתא בגמ׳.

אבל לא בצבור. פי׳ הר״ב ושמתו בעליה. אין צבור מתים. ילפינן לה בגמ׳. משעירי רגלים וראשי חדשים. דאמר רחמנא אייתינהו מתרומת הלשכה. ודלמא מתו מרייהו דהני זוזי. אלא לאו ש״מ אין הצבור מתים:

ומקדישים אברים ועוברים אבל לא ממירים. כתב הר״ב. דבהמה בבהמה כתיב. וכן פירש״י ולא דייקי דהא עובר קרי בהמה ברפ״ד דחולין כח״ש הר״ב. אלא מהקישא דר״ש וכמ״ש כבר בפ״ק משנה ג׳.

רבי יוסי בר ר׳ יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה. פי׳ הר״ב קדיש ולוקה כו׳. אבל בכה״ג לקדשים אם בעל מום הוא דקי״ל דמקדיש בעל מום למזבח. שהוא לוקה. כדפי׳ הר״ב ספ״ח דמנחות. ומ״ש הר״ב דהקדש טעות אינו הקדש ברפ״ה דנזיר. ומ״ש הר״ב דהלכה כר״י בר״י דליכא [מאן] דפליג עליה וכ״כ הרמב״ם. ויש לתמוה דבפ״ק משנה ה׳ מפרש דר״י מוקי יהיה. לולד קדשים שעושה תמורה. ולא אתפרש בגמ׳ כלל דר״י מייתי ליה לשוגג כמזיד מקרא אחרינא א״כ ש״מ דלדידיה לא אתרבי שוגג כמזיד. והיינו נמי דתנן ר״י ברבי יהודה אומר בלשון פלוגתא. וראיתי בכ״מ ריש הלכות תמורה שהביא לשון הרמב״ם. והלכה כר״י בר׳ יהודה. ואין חולק עליו. וכתב ואני אומר. אפי׳ אם היה נמצא מי שחולק עליו. הלכתא כוותיה דר׳ יוסי ב״ר יהודה מדאפליגו אמוראי אליביה. ועוד דאמרינן בפ״ק. גבי הא דתנן ר״י אומר הולד עושה תמורה. ורבנן יהיה לרבות שוגג כמזיד. אלמא רבנן הכי ס״ל. ע״כ:

רבי אלעזר אומר הכלאים והטרפה כו׳. עמ״ש במשנה ד׳ פ׳ בתרא דבכורות. ומ״ש הר״ב ולא דמו לבעל מום. דיש במינו קרבן אבל הנך אין במינן קרבן. [ויוצא דופן לא חשיב ליה מין שאר בהמות. רש״י]. מאי אמרת טרפה איכא במינה. לא דמיא לבעל מום [וחשיבא כטמאה דמיא לה במלתא אחריתא] בהמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה באכילה לאפוקי בעל מום דמותר באכילה גמ׳. ומ״ש הר״ב דהלכה כר״א דליכא מאן דפליג עליה. וכ״כ הרמב״ם. ואשכחן טובא דתנן בלשון פלוגתא ואין חולק כמ״ש בפ׳ בתרא דבכורים. וראיתי להכ״מ שכתב בסוף פ״א מה״ת. וק״ל שבתוספתא תני דלת״ק עושין תמורה. וי״ל שמאחר שבמשנתינו לא הזכירו כן משמע דסבר תנא דמתני׳ דליתא להאי תוספתא. ע״כ:

ג ולד שלמים ותמורתיהן. יליף לה בגמ׳. מדהמ״ל גבי שלמים אם מן הבקר הוא מקריב וגו׳ אם זכר אם נקבה ל״ל זכר לרבות את הולד. דולד לשון זכר משמע. נקבה לרבות את התמורה. דתמורה לשון נקבה משמע. וכתבו התוס׳ ואע״ג דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש אצטריך קרא לרבויי דקרבה. וא״ת ומ״ש הכא דאצטריך לרבויי דקרב. וגבי בכור ומעשר כתיב הם. דממעטינן מיניה. הם ולא ולדן ולא תמורתן [לרבי יהודה בסוף מסכת בכורות כמ״ש שם הר״ב] וי״ל אחרי שכתוב מיעוט גבי בכור ומעשר איצטריך הכא קרא לרבות ע״כ.

וולדן. ר״ל ולדי שלמים. ולדי תמורת שלמים. הרמב״ם:

עד סוף העולם. כתב הר״ב משום דשמעיה תנא [דידן] לר״א כו׳ אלא אפילו עד סוף העולם. ובריש מסכת יבמות. לא דייק. כיון דתנא צרותיהן וצרות צרותיהן עד סוף העולם למה לי. דפשיטא דכולהו צריכי למתני דלא הל״ל דפטרי צרות וצרות דצרות. אי לאו דתנא להו לכולהו. וא״ת וליתני עד סוף העולם ולא ליתני ולדן וולד ולדן וי״ל דזו אף זו קתני שכן דרך משנה לשנויי הכי. ותימא דבריש פ״ט דכתובות מצריכים לתרווייהו [כמ״ש שם] וי״ל דהתם בלישנא הכתוב בשטר דייקי. דאין לכתוב בשטר דבר שאינו צריך אבל בלישנא דמתני׳ ליכא למידק כולי האי. תוס׳:

לא יקרב. כתב הר״ב משום גזירה כו׳ ויגדל כו׳ ואתי לידי גיזה ועבודה. וכן פירש״י וכ״כ עוד הר״ב מ״ז פ״ז דעדיות. וקשיא דתיפוק ליה דמשהה ועובר בעשה א״נ בבל תאחר כדלקמן. והרמב״ם מפרש שם וכאן. ועובר על מה שאמר רחמנא (דברים כ״ג:כ״ב) לא תאחר לשלמו.

וחכ״א יקרב. צ״ע חכמים היינו ת״ק. תוס׳. וכלומר לתנא דפליג אדר״ש דמשמע דלדידיה נחלקו ר״א וחכמים על ולד ולד.

ואכלנו ולדה שלמים בחג. פי׳ הר״ב בחג השבועות קאמר שאם היה ממתין ומצפה לחג הסוכות. דהוא חג סתמא וטעמא פרישית במ״ב פ״ק דר״ה. והכא דלפי האמת קרי לשבועות חג סתמא. דכלומר חג הסמוך. ומ״ש הר״ב שאם היה ממתין לחג הסוכות נמצא עובר בעשה. פירש״י. דבשלמא בפסח. לא אקרביה דאימור מחוסר זמן הוה דנולד בפסח ועבר הרגל קודם שימלאו לו שבעה ימים ע״כ. והכי איתא בגמרא פ״ק דר״ה דף ו׳. ומ״ש הר״ב דבלאו אינו עובר עד שיעברו עליו ג׳ רגלים מפורש בריש ר״ה:

ולד תודה ותמורתה וכו׳. עיין עוד מזה במ״ד פ״ז דמנחות:

הרי אלו כתודה. דת״ר מנין לרבות תמורות וכו׳ ת״ל (ויקרא ז׳) אם על תודה:

ובלבד שאינן טעונות לחם. לשון הר״ב דכתיב על לחם התודה כו׳. כמו ששנינו שם במנחות וע״ש:

תמורת עולה. לשון הר״ב כגון המיר זכר בעולה וכן פירש״י. דאילו נקבה ירעה כו׳. כהנהו דלקמן וכ״כ הרמב״ם ברפ״ג מה״ת:

ולד תמורה. וכן העתיק רש״י ובס״א תמורתה. וכן העתיק הר״ב ואע״פ שנמצא עולה הוא והל״ל תמורתו ליתא דעולה עצמו לשון נקבה. כד״א (שם א׳) והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה. ומה שנאמר עולה הוא מוסב על הקרבן:

הרי אלו כעולה. צ״ע דלא מייתי ליה תלמודא מקרא. ובת״כ פרשת ויקרא מייתי דכל הפסולין יהיו נוהגין בתמורה מאם עולה. ומינה דקריבה:

רבי אלעזר ה״ג. ולא רבי אליעזר כגי׳ הספרים. דהא מותבינן אדר״א דסיפא דאמר יביא בדמיהן עולות ולעיל מיניה תנן ר׳ אליעזר אומר ימותו. ורבי אליעזר ביו״ד. הוא ר״א בן הורקנוס תלמיד רבן יוחנן בן זכאי שבימי החורבן. ור׳ אלעזר בלא יו״ד הוא ר״א בן שמוע. שרבינו הקדוש למד לפניו. וראוי להקדים הקודם בזמן. הלכך ודאי דההוא דקדים הוא ר״א ביו״ד. ועוד דטעמיה דכחטאת כאשם שמעינן ליה נמי בריש זבחים. כך נ״ל:

שיסתאב. שיפול בו מום. כדפירש הר״ב לקמן משום דהתם כתב דפריך עליה בגמרא. ותמכר בלא מום. ולישנא דיסתאב מפורש במשנה ט׳ פרק בתרא דמנחות:

המפריש נקבה לאשם תרעה כו׳. ובעולה מלתא דפשיטא. ורבותא אשמועינן לעיל דאפילו ילדה זכר הראוי לעולה דירעה כו וה״נ אשם שילדה זכר שירעה. ובגמרא דאפילו ר״א מודה בה. דע״כ לא קאמר רבי אליעזר. אלא בעולה שילדה. דאיכא שם עולה על אמו [כמ״ש הר״ב לקמן בעולת העוף. דתמות וזכרות בבהמות. ואין תמות וזכרות בעופות. כדפירש הר״ב במשנה ד׳ פ״ו] אבל באשם שילדה. דליכא שם אשם על אמו. אפילו ר״א מודה דלא קרב אשם. ומש״ה לא איצטריך תנא לאשמועינן. והרמב״ם בפ״ד מה״ת שכתב הפריש נקבה לאשמו וילדה תרעה היא ובנה כו׳. לא שכך שונה במשנה. דבפ״ד מה׳ פסולי המוקדשים העתיק כלשון משנתינו. ומסיים בה וכן ולדה:

ויביא בדמיה אשם. עמ״ש במ״ז פ״ט דפסחים:

תמורת אשם וכו׳ כולן ירעג לשון הר״ב דהלכה היא כל שבחטאת [כו׳]. לשון רש״י. הלכתא גמירי לה. ואין לפרש הל״מ מדר״א פליג. אלא כלומר דקבלה קבלו כך. וכמו שכתבתי במ״ג פ״ק דזבחים. ובמ״ב פ״ב דסוטה. וכן ל׳ הרמב״ם לפי שהמקובל בידם כל שבחטאות כו׳ ומיהו לעיל דף י״ח מייתי לה למתני׳ וכתב רש״י הל״מ הוא וי״ל דהלכה היתה תמורת אשם לא תקרב ובזה מודה ר״א כל׳ רש״י שאעתיק לקמן בדבור אשם כו׳ ועיין בפ׳ דלעיל מ״ב:

ר׳ אליעזר אומר ימותו. לשון הר״ב דאית ליה לר״א כו׳ בריש מסכת זבחים. רש״י.

רא״א יביא בדמיהן עולות. דע״כ לא אמר ר״א הוא עצמו יקרב עולה [אלא גבי מפריש נקבה לעולה] דאיכא שם עולה על אמו. אבל גבי תמורת ולד אשם דליכא שם (עולה) [אשם] על אמו. מודה ר״א דבדמיו אין. הוא עצמו לא קרב. גמ׳:

עולות. ל׳ הר״ב דמותרות לנדבת יחיד. והכי איתא בגמ׳. ואמרו ליה מותרות לנדבת צבור ונראה דפלוגתייהו במותרות דספ״ב דשקלים. דר״א לא ס״ל דלנדבת צבור:

אשם שמתו בעליו ושנתכפרו וכו׳. ר״א אומר ימותו וצריכא דאי אשמועינן אשם שכפרו בעליו בהא קאמר ר״א ימותו משום דגזר לאחר כפרה [שנתכפר בראשון] אטו לפני כפרה יביא בדמיה ג״כ עולה פירש״י קעביד איסורא דכל זמן שלא נתכפר קיימי דמיה לאשם ע״כ. אבל גבי תמורת אשם ולד תמורתה. פירש״י דלאו להקרבה קיימא דהכי גמירי לה ע״כ. אימא מודה להו לרבנן. ואי אשמועינן התם בהא קאמרי רבנן. אבל גבי אשם שנתכפרו אימא מודו ליה לר״א צריכא:

עבודתה ועורה שלו. כתב הר״ב ואפילו אינו מן המשמרה של אותה שבת דהכי תניא מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה ת״ל (דברים י״ח:ו׳) ובא בכל אות נפשו ושרת. בב״ק [דף ק״ט] בשלהי הגוזל קמא. רש״י:

וולדן כו׳. קאי נמי אמעשר דומיא דר״פ בשלמים. כמ״ש שם בשם הרמב״ם בחבורו פ״ד מה״ת. ולד המעשר. תמורת המעשר. ולד תמורת הבכור. וולדי ולדותיהן כו׳:

הרי אלו כבכור. עיין בסוף בכורות. ומ״ש הר״ב אפי׳ לאחר שנפל בהם מום ונפדו וכן לשון רש״י. ואגב ריהטייהו כתבו ונפדו ולא דייקו. דהא תנן בסיפא. דאין נפדין:

מה בין הבכור והמעשר כו׳. ר״ל מה בין בכור ומעשר שנפלו בהם מום. לבין פסולי המוקדשין הרמב״ם [בפי׳]:

ונשקלין בליטרא. עיין ריש פ״ה דבכורות.

חוץ מן הבכור ומן המעשר. דבבכור כתיב לא תפדה. ובמעשר כתיב לא יגאל. רש״י:

אם באו תמימין יקרבו. פירשו התוס׳ [דף כ״א ע״ב] די״ל דמפיק ליה מדרשא דספרי רק קדשיך אשר יהיו לך וגו׳ (שם י״ב) מכאן שמביאים קדשים מח״ל לארץ. יכול אף בכור ומעשר כן ת״ל רק והיינו דוקא לכתחלה הוא דאמעוט. דבהא איירי ביה קרא דכתיב תשא ובאת. והיינו לכתחלה. ע״כ. והר״ב כתב דפסק הלכה דלא יקרבו. משום דבגמרא רמינן עלה ממתני׳ י״א פרק בתרא דחלה. בן אנטיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו ואמר רב חסדא. ל״ק. הא [דהכא] ר׳ ישמעאל היא והך דתלה ר״ע כו׳. וידוע דהלכה כר״ע מחבירו. ועוד מעשה רב. ועיין מה שכתבתי בסוף חלה. ומ״ש הר״ב ומעשר בהמה נמי איתקש למעשר דגן. כמפורש ר״פ בתרא דבכורות (דף נ״ג):

ד **ולד חטאת ותמורת וכו׳**. בפסיקתא פרשת ויקרא דף ו׳ יהיב סימנייהו ותמנ״ע:

ימותו. לא שיהרגם בכלי או בידים. אלא מכניסין אותה לבית אחד ומניחין אותה שם עד שתמות. כמ״ש הר״ב ברפ״ו דיומא. [*ורפ״ח דזבחים] וכלומר שאין נותנין לה מזונות. וכן פירש״י בפ״ב דקדושין דף נ״ה:

שעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום. פי׳ הר״ב דהאי שאבדה דקתני עולה לכאן ולכאן וכו׳. וצריך למתני אם אבדה גבי בעל מום. דאי תנא גבי שעברה שנתה. ה״א התם הוא דמהניא ליה אבדה [להביאה לידי מיתה] משום דלא חזיא למלתא [אפילו קודם אבידה] אבל בעל מום דאי לא מומא חזיא אימא לא תהני ליה אבדה. ואי תנא גבי בעלת מום. התם הוא דמהניא ליה אבדה משום דלא חזיא להקרבה [בשום קרבן] אבל עברה שנתה דחזיא להקרבה [בשאר קרבנות] אימא לא תהני ליה אבדה צריכא. ומ״ש הר״ב ואפי׳ לרבנן כו׳ הואיל ואיכא תרתי לריעותא וכו׳. אבל אבדה לחודה הואיל ונמצאת קודם כפרה כו׳ אינה מתה. וכן פירש״י והרמב״ם. מדלא פי׳ דמתני׳ רבי היא. וגם בחבורו פ״ד מהלכות פסולי המוקדשים העתיקה. ותימה דבמתני׳ ג׳ בסופה מפרשים הר״ב והרמב״ם שהכל מודים במתכפר בשאינה אבודה שאבודה מתה. והכא במתכפר בשאינה אבודה מיירי. ובנא״י מפירוש הרמב״ם שמפרש לקמן דהכל מודים. שאם משך אחת משתיהן והקריבה שהאחרת מתה. ול״פ אלא בנמלך דאמרי׳ ליה שיקריב האבודה ושאינה אבודה תרעה ור׳ ס״ל שלא עשו תקנה בקדשים וזה הלשון כתב בחבורו [פ״ד מהפ״מ] ושתי הלשונות בגמ׳. דלישנא דידן ר׳ אבא אמרה ולישנא דנא״י רב הונא אמרה. ומ״מ קשיא דאף לרב הונא לא נוכל לפרש דרבנן (מודו) [יסברו] באבדה לחודה כו׳. דאע״פ שנתכפר באחרת אינה מתה. דהא ע״כ במשך הוא ולא נמלך דאי נמלך הא אמרי׳ ליה לך התכפר באבודה. והואיל ומשך. הא ס״ל לרב הונא דהכל מודים שהאחרת תמות. ולא יכולתי לעמוד על דברי התוס׳ שהקשו ג״כ על פירש״י. אבל נראה מדבריהם. דדוקא לר׳ אבא הוא דקשיא. ואנן הא קא חזינן. דאף לרב הונא קשיא. ומסקי התוס׳ דלא תידוק במתני׳ דדוקא הואיל ותרתי לריעותא. דהשתא רבוי ריעותא מביאים אותה לידי מיתה. דאדרבה סוגיא דשמעתא משמע דרבוי ריעותא מביאין אותה לידי רעייה דאמר רבא בגמ׳ [וכתבו הרמב״ם גם בפירושו] אבודת לילה לא שמה אבודה. פירוש ואינה מתה אלא רועה. אלא נראה לפרש. דנקט בעל מום לרבותא דמהו דתימא הואיל ואתרבי [ריעותא] כל כך דאבודה ובעלת מום. ה״ל כאבודת לילה ורועה קמ״ל דאפ״ה מתה. ע״כ. ונ״ל דגם דברי הרמב״ם נוכל ליישבם ע״פ זה הדרך. לפי שהוא לא כתב בהדיא דאי לא הוה תרתי לריעותא דמודו רבנן דתרעה. הלכך איכא למימר דס״ל דאה״נ דבחדא לריעותא נמי תמות ומתני׳ דקתני תרתי לריעותא לרבותא נקטה. ומטעם התוס׳. וכתבו התוס׳ ברפ״ג דמעילה דלרבנן הא דאמרי׳ חמש חטאות. היינו בה׳ ענינים.

יוליכם לים המלח. עמ״ש ברפ״ב דפסחים.

והרי חטאת בעלת מום. כתב הר״ב אבל תמימה כו׳. וכל הנך אליבא דרבי כו׳. דהא בכולהו איכא למידק יביא מאלו ומאלו הא הביא מאחת מהן השני יוליכם לים המלח כדאיתא בגמ׳. ומיהו איכא סוגיא אחרת דכ״ג ע״ב דמשני דלא תידוק הא הביא מאחד מהן השני יוליכם לים המלח דזימנין אזלי לים המלח וזימנין לנדבה. לרב הונא כדאית ליה ולר״א כדאית ליה והאי דתנא מאלו ומאלו. ולא תנא יביא מאחד מהן. משום דמלתא דפסיקא ליה קתני דהאי ודאי תקנה גמורה היא. בלא שום חלוק. אבל אי תנא יביא מאחד מהן בעי לחלוקי בין משך ללא משך לרב הונא. ולר״א בין אבודין לשאינן אבודין. וה״נ איכא לתרוצי בחטאת בעלת מום:

וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת מאחר שנתכפרו הבעלים. וכתב הר״ב דמתכפר בשאינה אבודה מודים שאבודה מתה. ולישנא דמתניתין דקאמר אין חטאת מתה אלא כו׳. ה״ק אין חטאת מתה ודאי. בין אבודה בין אינה אבודה אלא כו׳. וכן לרב הונא ה״ק. אין חטאת מתה. דלא נוכל למצוא לה תקנה. אלא שנמצאת אחר שכפרו. דאז אין לה תקנה. תוס׳. ומ״ש הר״ב דטעמייהו דרבנן דסברי המפריש לאבוד לאו כאבוד דמיא רמינן עלה בגמ׳ מהא דתנן ברפ״ו דיומא בשני שעירי יוה״כ שמת א׳ מהן משהגריל יביא זוג אחר. ופי׳ שם הר״ב דשני שבזוג ראשון יקריב. דב״ח אינן נידחין ותנן התם שהשני ירעה כו׳. שאין חטאת צבור מתה. הא דיחיד מתה ואמאי. דהא האי בתרא שהפרישו כמאן דמפריש לאבוד דמפני הראשון שמת הפריש שנים אחרים. וש״מ דכאבוד דמי. דהא נתכפר בראשון חברו של אבוד. וזה שלא נאבד [לא הוא] ולא חברו. אזלי למיתה אי הוה דיחיד. ומשנינן ר׳ היא. וכתבו התוס׳ סוף ד״ה וטעמא. דלרב הונא לא פריך. דאיכא למימר דהוי כי משך אחת מהן בלא המלכת ב״ד. דשניה למיתה אזלא ביחיד. ואפי׳ לרבנן ע״כ. ויראה לי שמטעם זה הוא דפסק הרמב״ם כרב הונא. הואיל ולר׳ אבא סתם מתני׳ דיומא דלא כרבנן. והך טעמא עדיפא ממ״ש הכ״מ דמשום דלר״א הנך בבות דהכא כרבי ולא כרבנן. וכמ״ש הר״ב בדבור והרי חטאת כו׳ ולכך פסק כרב הונא. שהרי כתבתי גם שם דאיכא סוגיא אחרת בגמ׳. דאתאן אף לרבנן.

ה **כיצד מערימין על הבכור כו׳**. דאי אתה מקדישו קדושת מזבח. כדתנן ספ״ח דערכין.

מערימין. תחבולות ההיתר תקרא ערמה ושאינו להיתר תקרא מרמה. הרמב״ם. אע״פ שנמצא מרמה אצל [יעקב ו] בני יעקב. ית״א בחוכמא. וכמו כן

תמצא להרגו בערמה. אלא ל׳ תורה לחוד ולשון חכמים לחוד. כמ״ש במשנה א׳ פי״א דחולין:

מבכרת שהיתה מעוברת כו׳. שכן אמרו בספרא [ומייתי לה נמי בגמ׳ דף כ״ה.] אשר יבכר לה׳ בבהמה לא יקדיש אותו. מי שיבוכר אי אתה מקדישו אבל אתה מקדישו בבטן. הרמב״ם בפירושו:

אם זכר עולה. מפרש בגמרא דדוקא עולה דלא נחתיה מקדושתיה. אבל שלמים לא. דנחתיה ליה מקדושתיה שיהנה בו. הרמב״ם פרק ד׳ מה״ת:

ואם נקבה זבחי שלמים. פירש הר״ב דמיירי בבהמת קדשים ובהו נמי תנן במ״ג פרק בתרא. דאין משנין מקדושה לקדושה. והכא דלמיתה אזיל. רשאי לשנותו אף לשלמים. ועמ״ש בשם התוס׳ בריש מ״ג ומה שהגהתי בלשון הר״ב וקמ״ל במקום וקיי״ל. מל׳ רש״י העתקתיו. דהא לקמן פסקינן דלא כמ״ד בהוייתן הם קדושין וגם בנא״י מפי׳ הרמב״ם כתוב וזה המאמר דחוי שהוא ע״ד האומר שולד קדשים אינן מתקדשים אלא בשעת לידתן וכו׳:

אם זכר עולה. אע״ג דיכול לעשותו שלמים אורחא דמלתא נקט שכשיש לו שתי בהמות וא׳ מהן ראוי לעולה עושהו עולה כיון שיש לו ג״כ אחרת לשלמים:

ילדה שני זכרים כו׳. כתב הר״ב בבהמת חולין מיירי וכו׳. גמ׳. וכתבו התוס׳ [ד״ה כיצד] דה״מ לאוקמי *מציעתא נמי בבהמת חולין אלא דבעי לאוקמא אכיצד מערימין אע״ג דהשתא רישא במבכרת דתולין ומציעתא בקדשים וסיפא בחולין. ע״כ. ועיין לקמן:

ילדה טומטום ואנדרוגינוס כו׳. על בהמת קדשים חוזר. הרמב״ם. ולא רצה להפסיק במחלוקת. לכך לא שנאו לעיל:

אין קדושה חלה עליהן. מסקי התום׳ דלמאי דמפרשי בסוף פ״ו דבכורות. דטומטום ספיקא. י״ל דה״נ קדושה חלה על טומטום. והא דאמר אין קדושה [חלה] . היינו קדושת הפה. דאין דעתו כי אם לזכר ודאי ולנקבה ודאית. כדאיתא במשנה ב׳ פ״ט דב״ב ועמ״ש שם. ומ״ש הר״ב דחכמים פליגי כו׳. וסברי דולדות. בקדושת אמן קיימי. דהכי מסיים בברייתא דלעיל אבל מקדיש בבטן. יכול אף ולדי כל הקדשים ת״ל אך בכור אך חלק. ש״מ דס״ל ולדי קדשים ממעי אמן הם קדושים [*ועמ״ש בפ״ז משנה א׳ [ד״ה] ולדן כו׳]. ומ״ש ואין הלכה כרשב״ג עיין מ״ש בפ״ח דעירובין [משנה ז׳] .

היא שלמים וולדה עולה הרי זו ולד שלמים. כתב הר״ב והכא לא שייך בהווייתן ובמעי אמן [וכן הלשון ברש״י ותוס׳ וכלומר ענין הווייתן ובמעי אמן] דכי אמרי׳ כו׳ ה״מ בהקדישה ולבסוף נתעברה. וכפירש״י. וכתבו התוס׳ [ד״ה היא]. דא״כ הא דאמר לעיל. ואם נקבה זבחי שלמים. ואוקימנא ליה בבהמת קדשים צ״ל דמיירי בהקדישה ואח״כ נתעברה: גם לך. שנתייעץ. הרמב״ם. דתרגום איעצך אמלכינך:

דבריו קיימים. פירש הר״ב והאי דלא קאמר תמורת עולה ושלמים וכו׳. וטעה בהכי. כלומר דכי נמי אמר תמורת עולה ושלמים הוה דינא הכי. ובפי׳ הרמב״ם כפי נוסח א״י. אילו אמר הרי זו תמורת עולה ושלמים לדברי ר״מ דבריו קיימין. ובחבורו ספ״ב מה״ת לא התנה באומר תמורת עולה ושלמים שיהא צריך שיתכוין מתחלה לכך. ומ״ש הר״ב קדושה ולא קריבה [* ותרע׳ עד שתסתאב כו׳. ודוקא נקט הר״ב עולה ושלמים. דאי אמר חציה חטאת דינא דתמות] כמ״ש בפי׳ הרמב״ם. ובנא״י והיה האומר חייב חטאת. ונימוקו עמו. דאילו לא היה חייב חטאת אפילו כי אמר זו לחטאת בלבד אינה קדושה כדמוכח ספ״ב דחולין:

דבריו קיימין. עמ״ש בזה בפ״ח דב״מ מ״ח ובמ״ג פ״ז דב״ב:

תחת חטאת זו ותחת עולה זו. כבר תנא לה לעיל. והכא לא תנא לה. אלא משום דתני דתחת חטאת לא מהני תנא דאם אמר זו מהני:

[*אם אמר כו׳ לא אמר כלום. עמ״ש בספ״ח דמנחות]:

ו אוסרין כל שהן. תנינא ברפ״ח דזבחים וצריכי כמ״ש שם:

הרובע והנרבע. פירש הר״ב כגון דרבע או נרבעה ע״פ ע״א או ע״פ הבעלים. דאלו בשני עדים היה נאסר אפי׳ להדיוט. וא״ת ומנלן. הא כי כתיב קרא (שמות כ״א) [ולא יאכל את בשרו. כמ״ש הר״ב במ״ח פ״ד דב״ק] בנוגח כתיב ולא ילפינן מהדדי. כדאמרינן [הכא בפרקין] שיש בנוגח שאין ברובע ויש ברובע שאין בנוגח. ושמא איכא שום דרש. תוס׳ רפ״ח דזבחים. וע״ש פ״ט מ״ג שכתבתי דיש לדקדק דלא תנן הכא שהמית את האדם:

והטרפה. כתב הר״ב דלא משכחת לה. אלא כגון שנתערבה דרוסת הארי כו׳. א״נ בולד טרפה ואליביה דר״א דאמר [בס״פ] לא יקרב. רש״י ועיין בס״פ. [*ומ״ש הר״ב שאינה עוברת עיין בפירושו למשנה ד׳ פ״ט דבכורות]:

ויוצא דופן. אפי׳ לר״ש דמתני׳ ב׳ פ״ח דבכורות ודרפ״ה דנדה מודה בקדשים דגמר לידה לידה מבכור. מה התם פטר רחם אף כאן פטר רחם. גמ׳ רפ״ה דנדה.

האומר לזונה. פי׳ הר״ב אחת נכרית כו׳ ואע״פ שכתבתי במ״ה פ״ו דיבמות דקודם שנתגיירה לא הויא זונה מן התורה. פירשו שם התוס׳ [דף ס״ח] דהכא מיירי דזינתה כבר והיכא דלא זינתה הוצרכו לגזור ע״כ:

וכן. אחכמים קאי ובפיסקא שבגמ׳ ל״ג וכן.

ותלין שפתתך אצל עבדי. כתב הר״ב בע״ע שאין לו אשה ובנים כו׳ דתניא יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית. ופירש״י דכתיב (דברים ט״ו:י״ח) משנה שכר שכיר עבדך שעבד בין ביום ובין בלילה שהוליד לרבו בנים משפחתו. אין לו אשה ובנים. אין רבו מוסר לו. דכתיב (שמות כ״א:ג׳) אם בגפו יבא בגפו יצא.

איזהו מחיר כלב. האומר הא לך טלה זה תחת כלב זה. דת״ר מחיר כלב זהו חליפי כלב. וכה״א (תהילים מ״ד:י״ג) תמכר עמך בלא הון ולא רבית במחיריהם. אלמא מחיר היינו דמים: שכנגד הכלב אסורים. כתב הר״ב ובגמ׳ פריך ליפוק חד להדי כלבא והנך כולהו לישתרו. פי׳ מטעם ברירה. ויש לתמוה דהא קי״ל דבדאורייתא אין ברירה [כמ״ש הר״ב בספ״ז [מ״ד] דדמאי] ועוד דכי היכי דהכא נוטלין האיסור וסומכין על ברירה לומר שזה הוא האיסור שנסתלק א״כ בכל איסור המעורב בהיתר נסמוך אברירה ונשקול כשיעור האיסור ואידך לשרו וכן זבחים שנתערבו *)דריש פרקין ירעו עד שיסתאבו ואמאי נהי דב״ח חשיבי ולא בטלי מ״מ לשקול חד מינייהו ואידך לישתרו. ואומר מורי הרמ״ר כלל גדול בדין זה דודאי כל דבר שהוברר האיסור מתחלה ואח״כ נתערב בהיתר. לא סמכינן אברירה כיון שתערובתו היה באיסור. אבל הני תערובתו בהיתר. כי האיסור לא היה מבורר קודם תערובתו. ולאחר התערובות נולד האיסור אז סמכינן אברירה. תוס׳. ומ״ש הר״ב ואותן ט׳ שעמו שוין כל א׳ דינר [חסר] מעה וכן לשון רש״י. ולאו דוקא דהא רש״י גופיה מייתי לשון ירושלמי. דאסברה לה בארבעה זוזא ופלגא חומשא שהוא פחות ממעה שהוא ששית דינר. כדפי׳ הר״ב בפ״ד דב״מ משנה ג׳. אלא ודאי לאו דוקא. וכן הרמב״ם בפירושו ובחבורו פ״ד מהל׳ איסורי מזבח סתם ולא פירש כמה:

אתנן כלב. הילך טלה זה ותלין כלבתך אצלי. רש״י:

ולדותיהן. דמחיר ואתנן. רש״י:

יינות שמנים כו׳. וכתב הר״ב אבל חטים ועשאן סולת כו׳ דדרשינן שניהם ולא שנוייהן כו׳ הם דריש והכי איתא בהדיא בגמ׳ [דף ל׳ ע״ב]:

נתן לה מוקדשים. פי׳ הר״ב כגון הפריש טלה לפסחו כו׳ סד״א הואיל ואדם רשאי למנות אחרים על פסחו פי׳ ולוקח המעות מאותן אחרים והן חולין אצלו שע״מ כן הקדישו ישראל פסחיהן. כדאיתא בברייתא. ואע״ג דבברייתא תני אין לו. ממנה אחר עמו כו׳ אורחא דמלתא נקט וה״ה יש לו והכי ת״ר בפרק ח׳ דפסחים דף פ״ט [ע״ב] הממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו מעות שבידו חולין והיינו דסתם הר״ב וכתב הואיל ואדם רשאי כו׳.

כל האסורים לגבי מזבח כו׳. פירש הר״ב כגון בהמה שנרבעה כו׳. וזה וזה גורם מותר. עמ״ש במ״ח פ״ג דמסכת עבודה זרה. ומ״ש הר״ב אבל נרבעה כשהיא מעוברת כו׳ דהיא וולדה נרבעו. וכן ולד נוגחת היא וולדה נגחו. וכן נעבדת ומוקצה דניחא ליה בנפחה וכן פסק הרמב״ם בפירושו בנא״י ובחבורו פ״ב מהא״מ:

ולדותיהן מותרים. רב תני עלה ור״א אוסר. גמ׳:

ולד טרפה ר״א אומר לא יקרב. כתב הר״ב אבל להדיוט ד״ה שרי [וכן פירש״י ועמ״ש בסמוך בשם התוס׳] דלאו מגופה קא רבי אלא מאוירה קא רבי. פירש״י ולד במעי בהמה אינו אדוק בגופה. אלא תלוי באויר ומעצמו הוא נוצר וגדל והולך. ל״א מאוירא קא רבי לאחר שנולד הולך וגדל. הלכך עקר גידולו אינו מאמו. ע״כ. [*ולשתי האוקימתות שכתב הר״ב קשה עליו ועל רש״י שפירשו דלהדיוט ד״ה שרי דבין דפליגי בזה ובזה גורם או דפליגי בעובר ירך אמו אף להדיוט לתסור]. והתוס׳ דחו פירש״י שכתב לעיל דלד״ה שרי להדיוט דבפ׳ אלו טרפות מפרש בהדיא דאפי׳ להדיוט נמי אסור. והא דפליגי לגבוה להודיעך כחן דרבנן דאפי׳ לגבוה נמי שרי. והא דנקט לא יקרב משום רבנן דאמרי יקרב נקטיה. ע״כ. ועיין כיוצא בזה הרבה. שכתבתי במשנה ו׳ פ״ד דביצה. ומ״ש הר״ב ורבנן סברי עובר לאו ירך אמו. ולא דמי לנרבעה כשהיא מעוברת דאמרינן לעיל היא וולדה נרבעו. דודאי טרפות שהוא תלוי בחיות ובריאות כיון שאנו רואין הולד חי ובריא אין לנו לומר שנטרף הולד עם אמו ואין לנו לפוסלו בשביל פסול טרפות. אבל גבי רביעה ונגיחה ודאי כירך אמו הוא. ומיהו ק״ק דא״כ הוי מתני׳ לצדדין דגבי ולד נרבע צ״ל שנרבעה [ולבסוף נתעברה. וגבי ולד טרפה אמרינן שעיבר׳] ולבסוף נטרפה [דמסקנא היא בפ׳ אלו טרפות דטרפה אינה יולדת] וי״ל כיון דבטרפה לא שייך [עיברה] *)בענין אחר לא הוי לצדדין שאינו יורד [אלא] להגיד לך כל היתר הולדות של כל האסורים לגבי המזבח ובנרבע דאיכא ב׳ צדדין. ואינו מותר אלא לצד אחד. חשיב ליה בשביל אותו צד המותר. ובטריפה דליכא אלא צד אחד [חשיב] אותו צד [ה] מותר. תוס׳.

כשרה שינקה מן הטרפה כו׳. כתב הר״ב דאפילו בהמה שנתפטמה בכרשיני עבודה זרה כו׳ ונתאכלו. הרמב״ם.

ז א שקדשי מזבח עושים תמורה. כתב הר״ב ודוקא בהמות כו׳. דכי קתני אעיקר זיבחא. ומש״ה לא תני ולד. ותמורה כדאיתא בגמרא. וכבר כתבתי כיוצא בזה ברפ״ב ע״ש:

משום פגול נותר וטמא. כתב הר״ב כולהו בשלמים כתיבי ושלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו כו׳ פי׳ דטמא כתיב ג״כ בכל הקדשים. שנאמר (ויקרא כ״ב:ג׳) כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו וגו׳. והדר כתיב בשלמים (שם ז׳) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים וטומאתו עליו. ואטמא שנויה ברייתא זו בת״ק דיבמות דף ז׳ ולענין פגול ונותר לא נכתב אלא בשלמים וצריך לומר דיליף להו בג״ש. דנותר יליף מטמא בג״ש דחלול חלול. ופגול מנותר בג״ש דעון עון. שכתבם הר״ב בספ״ד דזבחים וכ״כ התוס׳:

ולדן וחלבן אסור. פירש הר״ב לאחר פדיונן כו׳. כגון דאיעבור כו׳ לפרקינהו לא אלימא מלתא למתפס פדיונן. דכיון דאיעבור לפני פדיונם קדשו מיד למ״ד [רפ״ה] במעי אמן הם קדושים. ואפי׳ למ״ד בהווייתן ובשעת הווייתן אמן חולין. מ״מ תפסינהו קדושה בשעת הוייה. תוס׳ [ד״ה ולדן]. ועיין בפי׳ הר״ב במשנה ב׳ פ״י דחולין. ושם ובמשנה ג״ פ״ב דבכורות. נשנה ואינן יוצאין לחולין להגזז ולהעבד ושיירינהו הכא ושייר נמי הקדש עלוי דלקמן:

ואין נותנים מהם לאומנים בשכרם. פי׳ הר״ב דאמר רחמנא ועשו לי מקדש משלי. גמ׳. ופי׳ הר״ב דהיינו מקדשי בדק הבית כלומר שאין בהן לכהן כלום כדלקמן:

שסתם הקדשות לב״ה. מתני׳ דלא כר׳ יהושע דמתני׳ ז׳ פ״ד דשקלים. גמ׳. והתם אפסיק הלכתא כר״א. ובירושלמי דהתם אמר רבי יוחנן טעמא דר״א ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה׳ (שם כ״ז) מה אנן קיימין אם בבית דירה כבר כתיב (ויקרא כ״ז:ט״ו) ואם המקדיש יגאל את ביתו אלא כן אנן קיימין במקדיש נכסיו. מיכן שסתם הקדשות לבדק הבית.

חל על הכל. לשון הר״ב אפי׳ בבהמה טמאה ובאבנים ואין דרך לחבר אלו ביחד. ולשון הרמב״ם על בעלי מומין ובהמה טמאה. ולשון רש״י אפי׳ על האבנים ועל העצים. וקשיא לי דעצים בקדשי מזבח נינהו למערכה. ועיין במשנה ו׳ פ״ג דמעילה. ובגמרא חל על הכל לאתויי שפויי (וניבא) [ונבייה]. ופי׳ התוס׳ דמיירי במקדיש את החרש [פי׳ יער] דאי בגזברים שלקחו עצים אמרי׳ במעילה ס״פ ולד חטאת. דאין [מועלין] בשפויי ולא בנבייה והשתא צ״ל [פי׳] מאי משא״כ בקדשי מזבח היכי שייך שפוי ונבייה בקדשי מזבח. וי״ל כגון מקדיש שני גזרי עצים למערכה ע״כ.

ומועלין בגידוליהן. כתב הר״ב שחלב של מוקדשין וביצי תורים לא נהנים ולא מועלים כדתנן במשנה ה׳ פ״ג דמעילה וע״ש משנה ו׳.

אחר קדשי מזבח וא׳ קדשי ב״ה אין משנים כו׳. שנאמר בבכור (שם) לא יקדיש איש אותו שלא יעשנו עולה או שלמים [כדתנן ספ״ח דערכין] וה״ה לשאר קדשים שאין משנין אותן מקדושה לקדושה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי ב״ה. הרמב״ם סוף ה׳ תמורה. ואע״פ שיש לבעל הדין לחלוק ושלא לדון קדשי ב״ה בה״ה מבכור י״ל דזו אינה אלא אסמכתא בעלמא. ולרש״י והראב״ד שאכתוב לקמן ניחא דאה״נ דקדשי ב״ה לא ילפינן מבכור.

אין משנין אותן מקדושה לקדושה. פירש הר״ב הקדיש לבדק ההיכל אין משנין אותו לבדק המזבח. וכ״כ הרמב״ם [פ״ד מה׳ תמורה] . והשיגו הראב״ד שקדשי מזבח אפילו מקדשים קלים לחמורים אין משנין. ואין ממעטין באכילת קדשים. אבל בדק הבית. מה יש בין זה לזה והרי הוא מודה שמשנין ב״ה [פירש הכ״מ דדייק ממ״ש אם הקדיש לבדק ההיכל לא ישנה לבדק המזבח. משמע דוקא מחמור לקל אין משנין אבל מקל לחמור משנין] קדשי מזבח יש מהן נאכלין ויש שאינן נאכלין יש מהן ליום אחד ויש מהן לשני ימים והנאכלין ליום אחד לא שוו במתנותיהן אלא אלו מכפרין ואלו אין מכפרין דין הוא שלא ישתנו מזה לזה. אבל בקדשי ב״ה מה הפרש בין זה לזה ע״כ. ותירץ הכ״מ די״ל שהרמב״ם סובר שטענה זו שטען הראב״ד לחלק בין קדשי מזבח לקדשי ב״ה. היא כדאי לומר שבבדק הבית רשאי לשנות מקל לחמור אבל אינה כדאי לומר שיהא רשאי לשנות מחמור לקל ע״כ. אבל רש״י פי׳ מקדושה לקדושה דקדשי ב״ה שהקדיש למזבח לא עשה כלום ובקדשי מזבח אין משנין מקדושת עולה וכו׳:

ומקדישין אותן. פי׳ הר״ב אקדשי מזבח קאי. טעמו כדמסיק בדבור ומחרימין דקדשי ב״ה שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לחרמי כהנים לא עשה ולא כלום. ושם פי׳ בשם הרמב״ם לפי שאינן שלו ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. וז״ל התוס׳ דף ל״א בדבור מקדישין. משום דקדשי מזבח יש [עליהן] שם הבעלים לפדותן כשהומתו. אבל בקדשי ב״ה שהקדישן אין לבעלים עליהן יותר משאר אדם לפיכך אין בידו להתפיס:

הקדש עילוי. כתב הר״ב כדתנן בערכין ספ״ח. ומ״ש סתם חרמים לכהנים. עמ״ש שם במשנה ו׳. ומ״ש כדי שיתן עולה זו לבן בתו כהן כ״פ רש״י ומסיים כדי שיטול את העור. והתוס׳ דף ל״ב כתבו דלא נהירא דלא מצינו זה הל׳ דליתן לבן בתו כהן כ״א גבי בכור [שם בערכין] [דף כט]. לכן נראה לפרש כדתנן בהדיא בערכין ואם נדבה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה לעולה ואע״פ שאינו רשאי [פירש חייב] ע״כ:

ואם מתו. ל׳ הר״ב קדשי מזבח כו׳. וכן לשון רש״י. ולאו למידק דדוקא קדשי מזבח אבל קדשי ב״ה לא. דא״כ במאי פליגי עם ר״ש דהא ר״ש דייק למימר קדשי ב״ה יפדו הא דמזבח יקברו. אלא קדשי מזבח וה״ה קדשי ב״ה. וז״ל הרמב״ם וחכ״א הכל בכלל העמדה וההערכה וזו דעת רבי יוחנן בגמ׳ [דף ל״ב ע״ב] ולר״ל דפליג עמיה ס״ל דלרבנן קדשי ב״ה היו בכלל העמדה והערכה. וקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה [ועמ״ש במ״ג פ״ה דמעילה] הא קמן דליכא לפרושי בדברי רבנן דקדשי מזבח היו בכלל ולא דבדק הבית אלא אי תרווייהו אי דב״ה היו בכלל ולא דמזבח. ובאמת שעל רש״י אין מקום להתלונן דמדהא דהקדש עלוי לא קאי אלא אקדשי מזבח ניחא טפי לפרושי דואם מתו דסמיך ליה קאי נמי אקדשי מזבח. ממה

שנפרש דקאי אירישא אחד קדשי מזבח ואחד קדשי ב״ה. ולפיכך במשנה מפרש כפי העולה על הדעת בתחלת המחשבה. והוא יכול לסמוך עצמו על העיון שיעיין המעיין אח״כ בגמ׳ שלפניו. אבל הר״ב שמפרש המשנה בחבור בפני עצמו בלא גמ׳. לא ה״ל להעתיק דברי רש״י שיש מקום לטעות אלא ה״ל לפרש בהדיא דאתרווייהו קאי. וי״ל דה״ק קדשי מזבח וכ״ש קדשי ב״ה. דקדשי ב״ה ממילא שמעינן לה מדקאמר ר״ש קדשי ב״ה יפדו מכלל דשמעינהו לרבנן דאמרו יקברו וקאתי הר״ב לאשמועינן דקדשי מזבח נמי. וא״ת מנלן. כבר פירש הר״ב ברפי״ב דמנחות דואם בהמה טמאה בבעלי מומין מדבר ובקדשי ב״ה תמימין נמי מיפרקי. ואע״ג דלב״ה לית לן קרא. י״ל דכיון דגלי קרא בשל מזבח. ה״ה בשל ב״ה:

ר״ש אומר קדשי ב״ה אם מתו יפדו. פי׳ הר״ב קסבר ר״ש דלא נאמר והעמיד והעריך אלא בקדשי מזבח. דאמר קרא (ויקרא כ״ז:י״ב) והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע איזהו דבר שחלוק בין טוב ובין רע. הוי אומר זה קדשי מזבח. ואמר קרא אותה למעוטי ב״ה. אי הכי בין טוב לרע מבעי ליה [דמשמע דחלוק בין טוב לרע. אבל בין טוב ובין רע. משמע אחד טוב ואחד רע] קשיא. גמ׳ ועמ״ש במשנה ד׳ פ״ז דב״ק.

יקברו. הנפלים. רש״י:

שור הנסקל ועגלה ערופה. וכולהו פירשם הר״ב דאסורי הנאה נינהו במשנה ט׳ פ״ב דקדושין:

ושער נזיר. לא אתפרש מנלן דנקבר וצ״ע. תוס׳ במשנה וגמרא דנזיר פ״ו דף מ״ה. ומ״ש הר״ב דבנזיר טהור בשריפה כדכתיב (במדבר ו׳:י״ח) ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים ורמינן בגמרא מדתנן במשנה (ב׳) [ג׳] פ״ג דערלה האורג מלא הסיט משער נזיר בשק ידלק השק. ומשני התם בשער נזיר טהור. ומיהו בשנויי דלקמן אפטר חמור מתרצי מתני׳ דהתם אפי׳ בנזיר טמא:

ופטר חמור. ורמינהו האורג מלא הסיט משער פטר חמור בשק ידלק השק. ומשני כאן בשק כאן בשער. ופירש״י בשק אי אמרת יקבר אתי אינש ומתהני מיניה הואיל ואינו כלה עד לאחר זמן. ומתני׳ בשער עצמו שלא נארג ואידי ואידי בטהור או טמא. ע״כ. והר״ש כתב שם בשם הירושלמי שהשק מצוי לחטט אחריו ולא השער ע״כ. ומאי דמוקים תו בגמ׳ בציפרתא. דחאו הרמב״ם מהלכה והטעם מבואר בכ״מ פ״ג מהלכות בכורות. ואין להאריך בזה בכאן:

וכן חיה כו׳. כתב הר״ב ואע״ג דחיה ליכא למגזר כו׳. אפ״ה תשרף. וכ״פ רש״י. והוא מלתא בלא טעמא:

חמץ בפסח ישרף. פי׳ הר״ב מתני׳ רבי יהודה היא וכו׳ ואינה הלכה [*דקיי״ל בתרי מסכתות אין סדר. כ״כ הרא״ש בפרק ב׳ דפסחים. ששם נשנה הא דר׳ יהודה ושחכמים חולקים עליו. ומיהת קשיא לי דהרא״ש אדהרא״ש שבפ״ק דקדושין בתרי סדרי פסק כסתם דיחידאה. ואף שהסתם נשנה בסדר המוקדם וצ״ל עיון. אבל מ״מ נ״ל לתת טוב טעם לפסוק כחכמים דבפסחים משום דהתם עיקרא דמלתא וכדכתבתי במסכת כריתות פ״ב מ״ג והשתא דאתינא להכי הך דקדושין נמי ניחא. דרבנן דבי רב אשי ס״ל דאזלינן בתר סתמא דערלה. משום דמחשבי בערלה עיקרא דמלתא טפי מבקדושין דהתם בערלה קא עסיק באסורי מאכלות שיש להם אח״כ היתר. והנה בא לידי ספר אבי העזרי ומצאתי שכתב בסוף פסחים דהלכתא כסתמא דערלה. ושכך פסק הרי״ף והרמב״ם דהאי סתמא אתיא כר״א וכן הוא בירושלמי. מתני׳ כר״א. מיהו בשאר סדרי [נמי אות ד] הלכתא כותיה ובסדר טהרות בארבע ואית דאית ליה מהאי סברא בפ״ק דנדה עכ״ל. והרבה נתלבטתי בדבריו אלו ומ״ש עוד שם אח״כ מדין חדש. בספרי ספר תורת האשם בסוף כלל ע״ד בפסק חדש].

ותרומה טמאה. פירש הר״ב דכתיב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר. דיש אם למקרא כמ״ש הר״ב במשנה ח׳ פ״ח דתרומות. ולמ״ד התם יש אם למסורת יש דרשות אחרות בגמ׳ פ״ב דשבת דף כ״ה.

והערלה. כתב הר״ב ערלה מכלאי הכרם גמר. וכ״כ רש״י. והתוס׳ כתבו בשם רש״י דאתקיש לכלאי הכרם. ובל יודיעו מה הוא ההיקש. לכן נ״ל דרש״י דקדק לכתוב לשון גמר. דלאו היקשא הוא. אלא ילפותא בעלמא וכההוא דריש פ״ב דערלה. לענין בטולן דבעינן מאתים. ופירש הר״ב דיליף ערלה מכלאי הכרם. דתרווייהו איסורי הנאה. והוא מירושלמי דהתם.

ומדליקין בפת ובשמן של תרומה. ר״ל אם נטמאה שמן וכן אם נטמא הפת הרמב״ם. ועמ״ש במשנה ג׳ פ״ג דפסחים:

כל הקדשים שנשחטו חוץ לזמנן כו׳. פי׳ הר״ב מדכתיב בחטאת באש תשרף לימד על כל פסולים שבקדש שהן בשריפה. ומהאי טעמא נמי בשר קדש שנטמא או נותר וכן המנחה שנטמאת או נפסלה או נותרה. ונטמאת בהדיא תנן לה במשנה ו׳ פ״ג דסוטה. וכן שער נזיר טהור דכתב הר״ב במשנה ד׳. וכולהו כתבם הרמב״ם בסוף ה׳ פסולי המוקדשים. אבל בספ״ג דפסחים כתבתי מסקנא דגמרא דהתם בפ״ז [דף פ״ב ע״ב]. דלאו מחטאת ילפינן. אלא גמרא גמירי לה לקדשי קדשים ולק״ק. ועמ״ש במשנה ד׳ פי״ב דזבחים.

אשם תלוי. פי׳ הר״ב אם שחטו וקודם זריקת דמו נודע לו שלא חטא. כדתנן ברפ״ו דכריתות. ומ״ש הר״ב דהשתא הוי חולין שנשחטו בעזרה. וכן לשון רש״י. ולפום ריהטא כתבו כן. דהא רבנן ס״ל במתני׳ ד׳ דחולין שנשחטו בעזרה בקבורה. אבל ברפ״ו דכריתות כתבו דאע״ג דחולין שנשחטו בעזרה

בקבורה. האי הוי כזבח פסול. ע״כ. ושם אפרש בס״ד.

רבי יהודה אומר יקבר. וה״נ פליג בחטאת העוף ובת״כ דריש מכי קדש הם. הם בשריפה. ולא חטאת העוף ואשם תלוי בשריפה. תוס׳ פ״ב דפסחים דף כ״ח ע״א.

חטאת העוף הבא על הספק כו׳. כתב הר״ב דהואיל ואינה נקטרת כו׳ לא הוה חולין בעזרה כמ״ש הר״ב במשנה ד׳ פ״ק דכריתות:

רבי יהודה אומר יטילנה לאמה כו׳. פירש הר״ב ואיידי דעוף רך הוא מתמקמק כו׳. ובגמרא תניא אמר ר״י יטילנה לאמה ומנתחה אבר אבר וזורקן לאמה ומתגלגלת והולכת לנחל קדרון:

כל הנשרפין לא יקברו. פירש הר״ב דלמא חפר איניש ואשכח להו ואכיל להו. וכ״כ רש״י. אבל בנקברין אע״ג דאיכא נמי למיחש להכי. מ״מ א״א לשרפן דאפרן אסור בהנאה. והואיל והנשרפין אפרן מותר אתו למתהני מיניה. וא״א לומר שאפר אלו יקבר לפי שאין ביד כל אדם לחלק בין אפר לאפר. איזהו בקבורה ואיזהו בשרפה ואתו למטעי. הלכך אמרו אותן שאפרן אסור. יקברו בעצמן. כך נ״ל.

וכל הנקברים לא ישרפו. פי׳ הר״ב משום דכל הנקברין אפרן אסור. וכל הנשרפין כו׳ אפרן מותר. צריך עיון טעמא מאי. ואומר מהמ״ר דנשרפין כיון שצוה הכתוב לשרפן. אחר שעשה כאילו נעשית מצותו ואין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו. ה״נ כיון שנעשית מצותו הלך אסוריה. אבל הנקברים דלא הטעין הכתוב לשורפן משוך איסורייהו לעולם. תוס׳. ומ״ש הר״ב חוץ מתרומת הדשן דכתב ביה רחמנא ושמו וכו׳. ושמו כולו. וכיון דטעון גניזה אסור בהנאה. רש״י:

אסרו לו אינו מותר לשנות. שאע״פ שהוא מחמיר בשרפתה. הרי היקל באפרן. שאפר הנקברים אסור. הרמב״ם סוף הלכות פסולי המוקדשין:

סליקא לה מסכת תמורה

פרק א

א הכל ממירים. כתב הר״ב לאתויי יורש. גמ׳. אם המר ימיר לרבות את היורש. ופירש״י דהכי מצי למכתב ואם ימיר בהמה בבהמה:

אחד אנשים ואחד נשים. אע״ג דתנן במשנה ז׳ פרק קמא דקדושין כל מצות ל״ת כו׳. אחד אנשים וא׳ נשים חייבים. וילפינן לה מדכתיב (במדבר ה׳:ו׳) ואיש או אשה כי יעשו מכל חטאת כו׳. כמ״ש שם. אצטריך למתני הכי דמהו דתימא ה״מ עונש דשוה בין ביחיד בין בצבור אבל הכא כיון דעונש שאינו שוה בכל הוא. דתנן אין הצבור והשותפים עושין תמורה אשה נמי כי עבדה לא לקיא קמ״ל מדכתיב ואם המר. וה״מ למכתב אם. אתי וי״ו לרבות האשה. גמ׳.

וסופג את הארבעים. כתב הר״ב ואע״ג דלאו שאין בו מעשה וכו׳ דקי״ל כו׳ חוץ מנשבע ומימר. ומקלל חברו בשם. וכ״כ הרמב״ם בפירושו ובחבורו ריש ה׳ תמורה ומפרשינן בגמ׳. נשבע אמר קרא (שמות כ׳:ז׳) כי לא ינקה ה׳ את אשר ישא את שמו לשוא. והמ״ל לא ינקה ולשתוק. ה׳ למה לי. ב״ד של מעלה הוא דאין מנקין אותו. אבל ב״ד של מטה מלקין ומנקין אותו. וכתיב לשוא לשוא. שני פעמים. אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר. ומסיק באכלתי ולא אכלתי [*ועיין בפ״ד דאבות משנה ז׳] מימר א״ל ר׳ יוחנן לתנא לא תתני ומימר. משום דבדבורו עשה מעשה פירש״י שעושה מחולין קדשים. ע״כ. ועמ״ש בספ״ח דמנחות. ותימה דהשתא מעיקרא לאו קושיא היא זו שהקשה הר״ב מלאו שאין בו מעשה וכבר תמה ג״כ הכ״מ וכתב שכן הרגיש ג״כ המגיד בפי״ג מהלכות שכירות. ומקלל את חברו בשם. אמר קרא (דברים כ״ח:נ״ט) אם לא תשמור וגו׳. ליראה את השם. וכתיב והפלא ה׳ את מכותך הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר (שם כ״ה) והפילו השופט והכהו לפניו. הוי אומר הפלאה זו מלקות. ולשבועת אמת א״א לומר. דהא כתיב (שם ו׳) ובשמו תשבע. ולמוציא שם שמים לבטלה לא מצית אמרת דכתיב (ויקרא י״ט:י״ד) לא תקלל חרש. ואי אמרת בשלמא מקלל. אזהרתיה מהכא. אלא א״א מוציא שם שמים. כלומר אבל מקלל לא סגי ליה במלקות. [*כיון דעביד תרתי דקא מפיק ש״ש לבטלה. וקא מצער ליה לחבריה] אזהרתיה מהיכא. דהא דכתיב (דברים ו׳:י״ג) את ה׳ אלהיך תירא. אזהרת עשה הוא. ומ״ש הר״ב שהרי שותפים וצבור אין עושין תמורה. כדתנן סוף פרקין. וסוף פ״ב:

וסופג את הארבעים. וא״ת אמאי לא תני שמנים דהא כתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו. וי״ל דלא נחת למנין מלקיות. אלא כלומר דלקי עליה. עי״ל דלעולם לא לקי אלא ארבעים ותרי לאוי צריכי. חד בקרבן שלו וחד בשל חברו. וכגון דאמר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר [כדאיתא בגמ׳ דף ט׳] תוס׳:

אף תמורה בבית הבעלים. כתב הר״ב הלכך אין כהן ממיר בבכור. אבל ישראל אם המיר נתפס בקדושה וכו׳ ומסיים הרמב״ם בפ״א מה״ת. וכן כהן שהמיר בבכור שנולד לו. לא בבכור שלקח מישראל הרי זו תמורה.

ב **ממירין מן הבקר על הצאן כו׳**. מן הכבשים על העזים כו׳. זו ואצ״ל זו קתני.

בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן. עיין במשנה ב׳ פ״י דחולין ובמשנה ב׳ פ״ב דבכורות:

ממירים אחד בב׳ וב׳ באחד. דת״ר בהמה בבהמה מכאן שממירין א׳ בב׳ וב׳ באחד א׳ בק׳ וק׳ באחד. ר״ש אומר אין ממירין אלא אחד באחד שנאמר בהמה בבהמה ולא בהמה בבהמות. ולא בהמות בבהמה. א״ל מצינו בהמות שקרויה בהמה שנאמר ובהמה רבה. ור״ש בהמה רבה אקרי. בהמה סתם לא אקרי. וטעמא דר״ש משום בהמה הוא. והא טעמא דר״ש הוא מה הוא מיוחד כו׳ מעיקרא א״ל ר״ש מן והיה הוא ותמורתו וכי [חזא] דדרשי רבנן מבהמה [בבהמה] א״ל איהו מהתם נמי מצינא למילף טעמא דידי. גמרא. ועיין בפי׳ הר״ב סוף משנה ה׳:

ג **אין ממירין אברים בעוברים וכו׳**. אע״ג דעובר אקרי בהמה כדפי׳ הר״ב רפ״ד דחולין בהמה בבהמה תאכלו ואם כן קרינא ביה לא ימיר בהמה בבהמה וליכא למימר כפירוש הר״ב דסוף פ״ב. ע״ש. מסיק בגמרא דהתם דף ס״ט דמתני׳ רבי שמעון היא דמקיש תמורה למעשר בס״פ מה מעשר קרבן יחיד כו׳. הלכך דוק מינה נמי מה מעשר אינו נוהג באברים ועוברים [דבעינן יעבור תחת השבט]. אף תמורה אינה נוהגת באברים ועוברים:

[*והלא במוקדשים כו׳. ולעיל בריש פי״א דחולין כתבתי דאף לתנא קמא כך הוא במקדיש אבר שהנשמה תלויה בו].

ד **[*אין המחומץ כו׳**. כתב הר״ב עיסה של חולין כו׳. הרי כולה אסורה עיין במשנה ד׳ ו׳ פ״ב דערלה]:

אין המים שאובין פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון. פירוש [*קמא שכתב הר״ב פירשתיו בפ״ה דתרומות משנה ו׳ ע״ש. והפירוש השני שכתב] הר״ב לפי חשבון שמחשבין את הכלים וכן פירש״י והרמב״ם ולפירוש זה אינו דומה הך לפי חשבון לאינך. דאינהו מיירי לפי חשבון הדבר הפוסל. לכך נראה פירוש התוס׳ שפירשו לפי חשבון הלוגין שפוסלין המקוה דהיינו שלשה ע״כ. [*אמנם מצאתי ראיתי להר״ן בס״פ כל הבשר. שכתב כפירש״י ומסיים בה וז״ל. ומשום דבמדומע ובמחומץ ובמים שאובין שייך לפי חשבון תנינהו בהדדי. אע״פ שחשבון המים שאובים אינו מענין חשבון המדומע והמחומץ. ולישנא נמי הכי מוכח. דלא קתני דאין המים שאובין שנתערבו בכשרים פוסלים אלא לפי חשבון. כדקתני אין המדומע והמחומץ פוסל. עכ״ל] ומ״ש הר״ב ומתני׳ ר״י בן חוני דהוא סבר ג׳ לוגין כו׳. גמרא. וה״מ לאתויי סתם משנה דסוף פ״ג דמקואות. אלא דנקט יוסי בן חוני דהכי קתני ליה בהדיא בברייתא כ״כ הר״ש שם במקואות. ומ״ש הר״ב ואינה הלכה. וכ״כ הרמב״ם. ותימה בעיני דאע״ג דבברייתא מחלוקת היא כדמייתי לה בגמ׳ הא מסתם סתם לן תנא דמתני׳ כוותיה בספ״ג ממסכת מקואות. ומחלוקת בברייתא וסתם במשנה. הלכה כסתם משנה. כמו שכבר כתבתי זה בהרבה מקומות. וכן שם לא כתבו הר״ב והרמב״ם שאינה הלכה. והתוס׳ [ד״ה יב״ח] כתבו שהראב״ד פסק דהלכה כר״י בן חוני. ולא פירשו טעמו ונ״ל ברור שזה הוא טעמו מדסתם לן תנא דמתניתין כוותיה. ושוב מצאתי שאף הרמב״ם בחבורו רפ״ה מהלכות מקואות כתב כסתם דמקואות. וכן פסק ג״כ טי״ד סי׳ ר״א:

ה **אין מי חטאת נעשין מי חטאת אלא עם מתן אפר**. פי׳ הר״ב בשעה שנותן את האפר נעשים מי חטאת הלכך בעינן שיהיו מים תחלה בכלי. ואח״כ אפר. אבל נתן אפר תחלה ואח״כ מים פסול וכו׳ וקרא דכתיב כו׳ לא שיתן כו׳. דהא כתיב מים חיים אל כלי. גמרא. ומאי חזית דאמרת סיפיה דקרא דוקא דלמא רישא דקרא דוקא. פירש״י דאפר קודם למים. כדכתיב ונתן עליו מים. ואל כלי להכי אתא שתהא חיותו בכלי שלא ימלאם בכלי אחר ויערם לכלי זה אלא זה יתן לתוך המעין. ויקח המים לתוכו. ע״כ. לא מצית אמרת מה מצינו בכל מקום מכשיר למעלה. פירש״י כגון בסוטה עפר למעלה שהוא המכשיר את המים לבדו והוי למעלה דמצוה להקדים המים. כדכתיב ומן העפר וגו׳ אף כאן מכשיר למעלה. ע״כ. ועוד דרשו מדרש זה בפ״ב דסוטה דף ט״ז [ע״ב]. ונפלאתי הפלא ופלא תרין פלאין על שאבדה הבקיאות דבשתי המסכתות מבעלי התוס׳ במסכת יומא פ״ד דף מ״ג [ד״ה הכל] . שנדחקו ליישב פי׳ הכתוב דונתן עליו לפרש עליו בשבילו. ובפרק לולב הגזול (סוכה דף ל״ז) [ע״ב]. הביאו התוס׳ עצמם למימרא זו [ד״ה אמאי]. משתי אלו המסכתות:

אפר. והר״ב שכתב תרי זמני עפר. גם הוא נכון שכן כתוב (במדבר י״ט:י״ז) ומעפר שרפת החטאת:

אין בית הפרס עושה בית הפרס. פי׳ הר״ב שדה שנחרש בה קבר אם חזר וחרש וכו׳ דקבר אחד לא עביד בית הפרס אלא כל אותה שדה שאבד בה הקבר. שאין ידוע היכן הוא ומלא מענה כו׳ ובגמ׳ עד כמה אמר רב דימי שלש שדות ושתי מענות. ופירש״י. אותה שדה שהקבר בה טמאה כולה. דלא ידעינן באיזה מקום ממנה [היה] הקבר. ומש״ה עושה מלא מענה לכל צד דשמא לא׳ מב׳ ראשיה היה הקבר ומשם הלך לאותה שדה חברתה מלא מענה כו׳. ע״כ. ופליאה הוא בעיני דהא תנן במשנה ג׳ פי״ז דאהלות. החורש משדה שאבד הקבר בתוכה אינן עושה בית הפרס. ופירש הר״ב דה״ל ספק ספקא שמא לא חרש במקום הקבר. ואת״ל חרש שמא לא הוליך ממנה עצם. ע״כ. וכן שם בראש הפרק כתב הר״ב מלא המענה של המחרישה ממקום הקבר שהתחיל לחרוש בו כו׳ וכיוצא בזה ג״כ לשונו בספ״ז דנדה. ומצאתי בפי׳ הר״ש שם פי״ז דאהלות משנה ב׳ שהביא לשון רש״י. וכתב עליו וז״ל ולא דמי לחורש משדה שאבד בה קבר דקתני בסמוך דאינו עושה בית הפרס. דהכא בחורש כל השדה. והתם בשלא חרש מכולה שדה דהויא ספק

ספקא. ומיהו קשה דאכתי ספק ספקא היא. ולשדה שבמזרח ה״ל למדוד מראש בית הפרס שבמערב דשמא שם היה הקבר. ואת״ל שהיה בראשו שבמזרח שמא לא גילגל עצם ע״כ. וכן בשדה שבמערב. ונראה לפרש דלשלש השדות בין כולם שתי מענות קאמר והקבר היה באמצעו של אמצעי. ולא אשמעינן רב דימי מידי דלא אשמעינן מתני׳ [כלומר רבי יהושע דבאהלות] ולא בא אלא ליישב לשון בית הפרס [פעמים עושה בית הפרס דקאמר ר׳ יהושע התם] דמשמע שזה שהוא בית הפרס עושה שאצלו בית הפרס. ע״כ. היינו כפירש הר״ב דריש פרק י״ז דאהלות:

ולא תרומה אחר תרומה. פי׳ הר״ב השותפין שתרמו זה אחר זה תרומת הראשון אינה תרומה וכו׳. וכן השני. וכך פירש רש״י דהא סתמא קאמר אינה תרומה. והתוס׳ הקשו וכתבו דלא נהירא דאין זה כמו ולא תמורה אחר תמורה. דהתם הראשון תמורה והשני אינו תמורה. וכך נראה לפרש כמו כן הכא דהראשון תרומה ולא השני ע״כ. וצריך לפרש אין תרומת שניהם תרומה כלומר אלא תרומת הראשון בלבד ועיין עוד בסמוך. ומ״ש הר״ב ומתני׳ ר״ע היא. גמ׳. מתני׳ מני ר״ע היא דתנן השותפין שתרמו זה אחר זה ר״א אומר תרומת שניהם תרומה. רע״א אין תרומת שניהם תרומה. והא דבמשנה ג׳ פ״ג דתרומות. תנן ר״ע אומר תרומת שניהם תרומה. כבר כתב שם הר״ש. דחלוף גרסאות הן. אבל התוס׳ מתרצים לפי פירושם. דבשמעתין מיירי כשנתנו רשות זה לזה לתרום. ומש״ה תרומת הראשון תרומה לר״ע. שהרי מדעת חברו תרם. והשני אינו כלום דנתן לחברו רשות לתרום וכבר תרם. ור״א סבר דתרומת שניהם תרומה דגלי אדעתייהו דכל חד [דלא] ניחא ליה בתרומת חברו. אבל התם בשלא נתנו רשות זה לזה לתרום. הלכך כל חד אדעתיה דנפשיה תרם חלקו. לפיכך תרומת שניהם תרומה מקצת. ע״כ [ועיין בפירוש הר״ב שם] וצ״ל לדידהו דגרסינן בגמרא דתניא. וכן צריך לתקן בדבריהם בדבור שקודם לזה שהעתיקו דתנן וצ״ל דתניא. ומ״ש הר״ב ואם לא תרם הראשון אלא בעין רעה כו׳. וכ״כ רש״י. וה״ה איפכא נמי. וכן נראה מלשון הר״ב והר״ש דבמסכת תרומות. ומ״ש הר״ב תרומת השני תרומה כדתנן התם. וכלומר דאף תרומת השני תרומה. דאין לפרש דתרומת השני דוקא תרומה ולא הראשון. דמאי אולמיה דהאי מהאי וכ״כ הכ״מ בפ״ד מהלכות תרומות:

רבי יהודה אומר הולד עושה תמורה. כתב הר״ב דאמר קרא יהיה לרבות את הולד ורבנן סברי יהיה לרבות שוגג כמזיד כו׳ דגבי קדשים לא קדיש. משום דהוי הקדש בטעות. [רש״י]. כדתנן רפ״ה דנזיר וע״ש. ועיין ס״פ דלקמן:

ו **קרבנות בדק הבית.** וכן העתיק הרמב״ם בפ״א מה״ת. אבל בגמ׳ גרס קדשי וכן העתיקו רש״י והר״ב. ומ״מ יש ליישב גי׳ הספר והרמב״ם דהא מודו רבנן דקרבן ה׳ אקרו [*כדפי׳ הר״ב לקמן] ויותר נראה בעיני לומר דלגי׳ זו כולי מתני׳ ר״ש היא. כמו שכתב רש״י בלשון אחר דבמתני׳ ליכא פלוגתא אלא כולה ר״ש. ודקתני קדשי בדק הבית אינן עושין תמורה לאו מקרבן נפקא. אלא ר״ש קאמר לה והדר מפרש טעמא ע״כ. ותדע שכן הוא דעת הרמב״ם שהרי העתיק גם טעמו של ר״ש. ש״מ דס״ל דליכא פלוגתא במתני׳ וניחא נמי לפי׳ זה דגרסינן אמר ר״ש ולא ר״ש אומר. ומיהו אע״ג דבסיפא אינו חולק מ״מ בהא דתנן שנאמר לא ימיר אותו יחיד עושה תמורה כו׳ פליג ודריש טעמא אחרינא. אלא משום דלענין דינא גם בזה אין מחלוקת ביניהן [דהא אין ממירין אלא בשלהם כדתנן בר״פ ממילא כי ממעטין קרבנות צבור. אימעטו הצבור שאינן ממירים. דדוחק לומר דקרא מיירי כשאמר הצבור כל הרוצה להמיר ימיר דכה״ג חייל תמורה ביחיד כמ״ש שם]. שפיר קתני ליה בלשון אמר ר״ש וא״כ סייעתא ליכא. דלפי׳ הר״ב ג״כ אין מחלוקת אלא במשמעות דורשין ולא בעיקר הדין:

[*אמר ר״ש והלא כו׳. כתב הר״ב ר״ש ס״ל דקדשי בדק הבית מקרי קרבן כו׳. כדפי׳ הר״ב לקמן בד״ה יצאו וכו׳]:

ולמה יצא. פי׳ הר״ב דכתיב גבי מעשר ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש.

להקיש אליו מה מעשר כו׳. ובברייתא מפרש דמאן דפליג אדר״ש דריש לדון בתמורת שמו ובתמורת גופו. דאי לא כתביה. ה״א לא עביד תמורה. דכיון שנדון בתמורת שמו שאם קרא לאחד עשר עשירי דקרב שלמים. כדתנן בשלהי בכורות [דף ס״א]. וה״א שאין לך בו אלא חדושו כיון שיצא מן הכלל לדון בדבר חדש. להכי אצטריך למכתב בהדיא גבי מעשר לא ימירנו.

פרק ב

א **שקרבנות היחיד עושים תמורה.** מפרש בגמרא בעיקר זביחה [הקדש ראשון. [רש״י] קתני. דהא תמורה דקרבן יחיד ואינה עושה תמורה. וולד דקרבן יחיד. ואינו עושה תמורה. ועוף נמי דקרבן יחיד. ואינה עושה תמורה [כדמתנינן לכולהו בפ״ק]. אלא נמי לאו [בר] זביחה הוא. דנמלק ולא נשחט:

קרבנות היחיד חייבים באחריותן. לשון הר״ב כלומר יש מאותן שקבוע להן זמן כו׳. וכן לשון רש״י. וטעמייהו. דהא יש שקבוע להם זמן ואם עבר זמנן אין חייבים באחריותן. חביתי כ״ג. ופר יוה״כ. אלא יש בקרבנות היחיד קאמרינן. ולא כל קרבנות היחיד. וכן פסק הרמב״ם בפ״א מה׳ הקרבנות. והיינו טעמא דר״מ לא מותיב הכא. ומ״ש הר״ב. אבל קרבנות צבור. שיש להם זמן. וכן לשון רש״י. ולאפוקי פר הבא על המצות. ושעירי עבודה זרה:

ובאחריות נסכיהם. כלומר היין והסלת. וכמ״ש במשנה ג׳ פ״ד דזבחים. והיינו דבסמוך מפרש הר״ב מנחות ונסכים. וכדכתב קרא דילפינן מיניה *)

[ומנחתה ונסכיה].

אינן חייבים לא באחריותן וכו׳. דת״ר דבר יום מלמד שכל היום כשר למוספים. ביומו מלמד שאם עבר היום ולא הביאן אינו חייב באחריותן. גמ׳:

משקרב הזבח. פירש הר״ב אפילו מכאן ועד עשרה ימים. עמ״ש במשנה ג׳ פרק ד׳ דזבחים. ומ״ש הר״ב. ונסכיהם של צבור קרבים אפילו בלילה. עיין בספ״ב דמעילה:

שקרבנות הצבור דוחין את השבת ואת הטומאה. עיין במשנה ד׳ פ״ז דפסחים:

אמר ר״מ והלא חביתי כ״ג ופר יוה״כ. ואין בהן אכילה. ולכך לא תנן להו בהדי חמשה דברים הבאים בטומאה. דתנן התם בפסחים. ומ״ש הר״ב והלכה כר״מ. והרמב״ם כתב והטעם שנתן ר״מ הוא טעם אמיתי ושגור. ואין חולק ע״ז. ע״כ. נראה מדבריו דת״ק נמי ס״ל הכי בחביתי כ״ג ופר יוה״כ. אלא דלא נחית לטעמא כדנחית ר״מ. וא״כ בעיקרא דדינא. אין בין ר״מ לת״ק. ולא כלום. ולפיכך לא דק הר״ב. במ״ש הלכה כר״מ כיון דלענין הדין תרווייהו שוים. ומה שייך לפסוק הלכה לענין הטעם:

ב **שכפרו בעליו**. וכן העתיק הר״ב וקשיא דמכנה לחטאת בלשון זכר. אבל בס״א שכפרו הבעלים וכן העתיקו רש״י והרמב״ם:

רבי שמעון אומר מה מצינו וכו׳. פירש הר״ב. וכי היכי דתלת מנייהו לאו בצבור גמירי כו׳ דכל החמש חטאות נשנו בחדא שיטה ונשתכחו בימי אבלו של משה אי ביחיד אי בצבור. [עיין כיוצא בזה בסוף עדיות ובפ׳ דלקמן משנה ג׳] וכיון דאיכא בהו דלא אפשר להיות בצבור. כולהו נמי הכי נשנו דאינו בצבור. וליכא למפרך וכי דנין אפשר משא״א כדאיתא בגמ׳.

אבל לא בצבור. פי׳ הר״ב ושמתו בעליה. אין צבור מתים. ילפינן לה בגמ׳. משעירי רגלים וראשי חדשים. דאמר רחמנא אייתינהו מתרומת הלשכה. ודלמא מתו מרייהו דהני זוזי. אלא לאו ש״מ אין הצבור מתים:

ג **ומקדישים אברים ועוברים אבל לא ממירים**. כתב הר״ב. דבהמה בבהמה כתיב. וכן פירש״י ולא דייקי דהא עובר קרי בהמה ברפ״ד דחולין כח״ש הר״ב. אלא מהקישא דר״ש וכמ״ש כבר בפ״ק משנה ג׳.

רבי יוסי בר ר׳ יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה. פי׳ הר״ב קדיש ולוקה כו׳. אבל בכה״ג לקדשים אם בעל מום הוא דקי״ל דמקדיש בעל מום למזבח. שהוא לוקה. כדפי׳ הר״ב ספ״ח דמנחות. ומ״ש הר״ב דהקדש טעות אינו הקדש ברפ״ה דנזיר. ומ״ש הר״ב דהלכה כר״י בר״י דליכא [מאן] דפליג עליה וכ״כ הרמב״ם. ויש לתמוה דבפ״ק משנה ה׳ מפרש דר״י מוקי יהיה. לולד קדשים שעושה תמורה. ולא אתפרש בגמ׳ כלל דר״י מייתי ליה לשוגג כמזיד מקרא אחרינא א״כ ש״מ דלדידיה לא אתרבי שוגג כמזיד. והיינו נמי דתנן ר״י ברבי יהודה אומר בלשון פלוגתא. וראיתי בכ״מ ריש הלכות תמורה שהביא לשון הרמב״ם. והלכה כר״י בר׳ יהודה. ואין חולק עליו. וכתב ואני אומר. אפי׳ אם היה נמצא מי שחולק עליו. הלכתא כוותיה דר׳ יוסי ב״ר יהודה מדאפליגו אמוראי אליביה. ועוד דאמרינן בפ״ק. גבי הא דתנן ר״י אומר הולד עושה תמורה. ורבנן יהיה לרבות שוגג כמזיד. אלמא רבנן הכי ס״ל. ע״כ:

רבי אלעזר אומר הכלאים והטרפה כו׳. עמ״ש במשנה ד׳ פ׳ בתרא דבכורות. ומ״ש הר״ב ולא דמו לבעל מום. דיש במינו קרבן אבל הנך אין במינן קרבן. [ויוצא דופן לא חשיב ליה מין שאר בהמות. רש״י]. מאי אמרת טרפה איכא במינה. לא דמיא לבעל מום [וחשיבא כטמאה דמיא לה במלתא אחריתא] בהמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה באכילה לאפוקי בעל מום דמותר באכילה גמ׳. ומ״ש הר״ב דהלכה כר״א דליכא מאן דפליג עליה. וכ״כ הרמב״ם. ואשכחן טובא דתנן בלשון פלוגתא ואין חולק כמ״ש בפ׳ בתרא דבכורים. וראיתי להכ״מ שכתב בסוף פ״א מה״ת. וק״ל שבתוספתא תני דלת״ק עושין תמורה. וי״ל שמאחר שבמשנתינו לא הזכירו כן משמע דסבר תנא דמתני׳ דליתא להאי תוספתא. ע״כ:

פרק ג

א **ולד שלמים ותמורתיהן**. יליף לה בגמ׳. מדהמ״ל גבי שלמים אם מן הבקר הוא מקריב וגו׳ אם זכר אם נקבה ל״ל זכר לרבות את הולד. דולד לשון זכר משמע. נקבה לרבות את התמורה. דתמורה לשון נקבה משמע. וכתבו התוס׳ ואע״ג דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש אצטריך קרא לרבויי דקרבה. וא״ת ומ״ש הכא דאצטריך לרבויי דקרב. וגבי בכור ומעשר כתיב הם. דממעטינן מיניה. הם ולא ולדן ולא תמורתן [לרבי יהודה בסוף מסכת בכורות כמ״ש שם הר״ב] וי״ל אחרי שכתוב מיעוט גבי בכור ומעשר איצטריך הכא קרא לרבות ע״כ.

וולדן. ר״ל ולדי שלמים. ולדי תמורת שלמים. הרמב״ם:

עד סוף העולם. כתב הר״ב משום דשמעיה תנא [דידן] לר״א כו׳ אלא אפילו עד סוף העולם. ובריש מסכת יבמות. לא דייק. כיון דתנא צרותיהן וצרות צרותיהן עד סוף העולם למה לי. דפשיטא דכולהו צריכי למתני דלא הל״ל דפטרי צרות וצרות דצרות. אי לאו דתנא להו לכולהו. וא״ת וליתני עד סוף

העולם ולא ליתני ולדן וולד ולדן וי״ל דזו אף זו קתני שכן דרך משנה לשנויי הכי. ותימא דבריש פ״ט דכתובות מצריכים לתרווייהו [כמ״ש שם] וי״ל דהתם בלישנא הכתוב בשטר דייקי. דאין לכתוב בשטר דבר שאינו צריך אבל בלישנא דמתני׳ ליכא למידק כולי האי. תוס׳:

לא יקרב. כתב הר״ב משום גזירה כו׳ ויגדל כו׳ ואתי לידי גיזה ועבודה. וכן פירש״י וכ״כ עוד הר״ב מ״ו פ״ז דעדיות. וקשיא דתיפוק ליה דמשהה ועובר בעשה א״נ בבל תאחר כדלקמן. והרמב״ם מפרש שם וכאן. ועובר על מה שאמר רחמנא (דברים כ״ג:כ״ב) לא תאחר לשלמו.

וחכ״א יקרב. צ״ע חכמים היינו ת״ק. תוס׳. וכלומר לתנא דפליג אדר״ש דמשמע דלדידיה נחלקו ר״א וחכמים על ולד ולד.

ואכלנו ולדה שלמים בחג. פי׳ הר״ב בחג השבועות קאמר שאם היה ממתין ומצפה לחג הסוכות. דהוא חג סתמא וטעמא פרישית במ״ב פ״ק דר״ה. והכא דלפי האמת קרי לשבועות חג סתמא. דכלומר חג הסמוך. ומ״ש הר״ב שאם היה ממתין לחג הסוכות נמצא עובר בעשה. פירש״י. דבשלמא בפסח. לא אקרביה דאימור מחוסר זמן הוה דנולד בפסח ועבר הרגל קודם שימלאו לו שבעה ימים ע״כ. והכי איתא בגמרא פ״ק דר״ה דף ו׳. ומ״ש הר״ב דבלאו אינו עובר עד שיעברו עליו ג׳ רגלים מפורש בריש ר״ה:

ב ולד תודה ותמורתה וכו׳. עיין עוד מזה במ״ד פ״ז דמנחות:

הרי אלו כתודה. דת״ר מנין לרבות תמורות וכו׳ ת״ל (ויקרא ז׳) אם על תודה:

ובלבד שאינן טעונות לחם. לשון הר״ב דכתיב על לחם התודה כו׳. כמו ששנינו שם במנחות וע״ש:

תמורת עולה. לשון הר״ב כגון המיר זכר בעולה וכן פירש״י. דאילו נקבה ירעה כו׳. כהנהו דלקמן וכ״כ הרמב״ם ברפ״ג מה״ת:

ולד תמורה. וכן העתיק רש״י ובס״א תמורתה. וכן העתיק הר״ב ואע״פ שנמצא עולה הוא והל״ל תמורתו ליתא דעולה עצמו לשון נקבה. כד״א (שם א׳) והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה. ומה שנאמר עולה הוא מוסב על הקרבן:

הרי אלו כעולה. צ״ע דלא מייתי ליה תלמודא מקרא. ובת״כ פרשת ויקרא מייתי דכל הפסולין יהיו נוהגין בתמורה מאם עולה. ומינה דקריבה:

ג רבי אלעזר ה״ג. ולא רבי אליעזר כגי׳ הספרים. דהא מותבינן אדר״א דסיפא דאמר יביא בדמיהן עולות ולעיל מיניה תנן ר׳ אליעזר אומר ימותו. ורבי אליעזר ביו״ד. הוא ר״א בן הורקנוס תלמיד רבן יוחנן בן זכאי שבימי החורבן. ור׳ אלעזר בלא יו״ד הוא ר״א בן שמוע. שרבינו הקדוש למד לפניו. וראוי להקדים הקודם בזמן. הלכך ודאי דההוא דקדים הוא ר״א ביו״ד. ועוד דטעמיה דכחטאת כאשם שמעינן ליה נמי בריש זבחים. כך נ״ל:

שיסתאב. שיפול בו מום. כדפירש הר״ב לקמן משום דהתם כתב דפריך עליה בגמרא. ותמכר בלא מום. ולישנא דיסתאב מפורש במשנה ט׳ פרק בתרא דמנחות:

המפריש נקבה לאשם תרעה כו׳. ובעולה מלתא דפשיטא. ורבותא אשמועינן לעיל דאפילו ילדה זכר הראוי לעולה דירעה כו וה״נ אשם שילדה זכר שירעה. ובגמרא דאפילו ר״א מודה בה. דע״כ לא קאמר רבי אליעזר. אלא בעולה שילדה. דאיכא שם עולה על אמו [כמ״ש הר״ב לקמן בעולת העוף. דתמות וזכרות בבהמות. ואין תמות וזכרות בעופות. כדפירש הר״ב במשנה ד׳ פ״ו] אבל באשם שילדה. דליכא שם אשם על אמו. אפילו ר״א מודה דלא קרב אשם. ומש״ה לא איצטריך תנא לאשמועינן. והרמב״ם בפ״ד מה״ת שכתב הפריש נקבה לאשמו וילדה תרעה היא ובנה כו׳. לא שכך שונה במשנה. דבפ״ד מה׳ פסולי המוקדשים העתיק כלשון משנתינו. ומסיים בה וכן ולדה:

ויביא בדמיה אשם. עמ״ש במ״ז פ״ט דפסחים:

תמורת אשם וכו׳ כולן ירעג לשון הר״ב דהלכה היא כל שבחטאת [כו׳]. לשון רש״י. הלכתא גמירי לה. ואין לפרש הל״מ מדר״א פליג. אלא כלומר דקבלה קבלו כך. וכמו שכתבתי במ״ג פ״ק דזבחים. ובמ״ב פ״ב דסוטה. וכן ל׳ הרמב״ם לפי שהמקובל בידם כל שבחטאות כו׳ ומיהו לעיל דף י״ח מייתי לה למתני׳ וכתב רש״י הל״מ הוא וי״ל דהלכה היתה תמורת אשם לא תקרב ובזה מודה ר״א כל׳ רש״י שאעתיק לקמן בדבור אשם כו׳ ועיין בפ׳ דלעיל מ״ב:

ר׳ אליעזר אומר ימותו. לשון הר״ב דאית ליה לר״א כו׳ בריש מסכת זבחים. רש״י.

רא״א יביא בדמיהן עולות. דע״כ לא אמר ר״א הוא עצמו יקרב עולה [אלא גבי מפריש נקבה לעולה] דאיכא שם עולה על אמו. אבל גבי תמורת ולד אשם דליכא שם (עולה) [אשם] על אמו. מודה ר״א דבדמיו אין. הוא עצמו לא קרב. גמ׳:

עולות. ל׳ הר״ב דמותרות לנדבת יחיד. והכי איתא בגמ׳. ואמרו ליה מותרות לנדבת צבור ונראה דפלוגתייהו במותרות דספ״ב דשקלים. דר״א לא ס״ל דלנדבת צבור:

אשם שמתו בעליו ושנתכפרו וכו׳. ר״א אומר ימותו וצריכא דאי אשמועינן אשם שכפרו בעליו בהא קאמר ר״א ימותו משום דגזר לאחר כפרה [שנתכפר בראשון] אטו לפני כפרה יביא בדמיה ג״כ עולה פירש״י קעביד איסורא דכל זמן שלא נתכפר קיימי דמיה לאשם ע״כ. אבל גבי תמורת אשם

ולד תמורתה. פירש״י דלאו להקרבה קיימא דהכי גמירי לה ע״כ. אימא מודה להו לרבנן. ואי אשמועינן התם בהא קאמרי רבנן. אבל גבי אשם שנתכפרו אימא מודו ליה לר״א צריכא:

ד **עבודתה ועורה שלו.** כתב הר״ב ואפילו אינו מן המשמרה של אותה שבת דהכי תניא מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה ת״ל (דברים י״ח:ו׳) ובא בכל אות נפשו ושרת. בב״ק [דף ק״ט] בשלהי הגוזל קמא. רש״י:

ה **וולדן כו׳.** קאי נמי אמעשר דומיא דר״פ בשלמים. כמ״ש שם בשם הרמב״ם בחבורו פ״ד מה״ת. ולד המעשר. תמורת המעשר. ולד תמורת הבכור. וולדי ולדותיהן כו׳:

הרי אלו כבכור. עיין בסוף בכורות. ומ״ש הר״ב אפי׳ לאחר שנפל בהם מום ונפדו וכן לשון רש״י. ואגב ריהטייהו כתבו ונפדו ולא דייקו. דהא תנן בסיפא. דאין נפדין:

מה בין הבכור והמעשר כו׳. ר״ל מה בין בכור ומעשר שנפלו בהם מום. לבין פסולי המוקדשין הרמב״ם [בפי׳]:

ונשקלין בליטרא. עיין ריש פ״ה דבכורות.

חוץ מן הבכור ומן המעשר. דבבכור כתיב לא תפדה. ובמעשר כתיב לא יגאל. רש״י:

אם באו תמימין יקרבו. פירשו התוס׳ [דף כ״א ע״ב] די״ל דמפיק ליה מדרשא דספרי רק קדשיך אשר יהיו לך וגו׳ (שם י״ב) מכאן שמביאים קדשים מח״ל לארץ. יכול אף בכור ומעשר כן ת״ל רק והיינו דוקא לכתחלה הוא דאמעוט. דבהא איירי ביה קרא דכתיב תשא ובאת. והיינו לכתחלה. ע״כ. והר״ב כתב דפסק הלכה דלא יקרבו. משום דבגמרא רמינן עלה ממתני׳ י״א פרק בתרא דחלה. בן אנטיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו ואמר רב חסדא. ל״ק. הא [דהכא] ר׳ ישמעאל היא והך דתלה ר״ע כו׳. וידוע דהלכה כר״ע מחבירו. ועוד מעשה רב. ועיין מה שכתבתי בסוף חלה. ומ״ש הר״ב ומעשר בהמה נמי איתקש למעשר דגן. כמפורש ר״פ בתרא דבכורות (דף נ״ג):

פרק ד

א **ולד חטאת ותמורת וכו׳.** בפסיקתא פרשת ויקרא דף ו׳ יהיב סימנייהו ותמנ״ע:

ימותו. לא שיהרגם בכלי או בידים. אלא מכניסין אותה לבית אחד ומניחין אותה שם עד שתמות. כמ״ש הר״ב ברפ״ו דיומא. [*ורפ״ח דזבחים] וכלומר שאין נותנין לה מזונות. וכן פירש״י בפ״ב דקדושין דף נ״ה:

שעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום. פי׳ הר״ב דהאי שאבדה דקתני עולה לכאן ולכאן וכו׳. וצריך למתני אם אבדה גבי בעל מום. דאי תנא גבי שעברה שנתה. ה״א התם הוא דמהניא ליה אבדה [להביאה לידי מיתה] משום דלא חזיא למלתא [אפילו קודם אבידה] אבל בעל מום דאי לא מומא חזיא אימא לא תהני ליה אבדה. ואי תנא גבי בעלת מום. התם הוא דמהניא ליה אבדה משום דלא חזיא להקרבה [בשום קרבן] אבל עברה שנתה דחזיא להקרבה [בשאר קרבנות] אימא לא תהני ליה אבדה צריכא. ומ״ש הר״ב ואפי׳ לרבנן כו׳ הואיל ואיכא תרתי לריעותא וכו׳. אבל אבדה לחודה הואיל ונמצאת קודם כפרה כו׳ אינה מתה. וכן פירש״י והרמב״ם. מדלא פי׳ דמתני׳ רבי היא. וגם בחבורו פ״ד מהלכות פסולי המוקדשים העתיקה. ותימה דבמתני׳ ג׳ בסופה מפרשים הר״ב והרמב״ם שהכל מודים במתכפר בשאינה אבודה שאבודה מתה. והכא במתכפר בשאינה אבודה מיירי. ובנא״י מפירוש הרמב״ם שמפרש לקמן דהכל מודים. שאם משך אחת משתיהן והקריבה שהאחרת מתה. ול״פ אלא בנמלך דאמרי׳ ליה שיקריב האבודה ושאינה אבודה תרעה ור׳ ס״ל שלא עשו תקנה בקדשים וזה הלשון כתב בחבורו [פ״ד מהפ״מ] ושתי הלשונות בגמ׳. דלישנא דידן ר׳ אבא אמרה ולישנא דנא״י רב הונא אמרה. ומ״מ קשיא דאף לרב הונא לא נוכל לפרש דרבנן (מודו) [יסברו] באבדה לחודה כו׳. דאע״פ שנתכפר באחרת אינה מתה. דהא ע״כ במשך הוא ולא נמלך דאי נמלך הא אמרי׳ ליה לך התכפר באבודה. והואיל ומשך. הא ס״ל לרב הונא דהכל מודים שהאחרת תמות. ולא יכולתי לעמוד על דברי התוס׳ שהקשו ג״כ על פירש״י. אבל נראה מדבריהם. דדוקא לר׳ אבא הוא דקשיא. ואנן הא קא חזינן. דאף לרב הונא קשיא. ומסקי התוס׳ דלא תידוק במתני׳ דדוקא הואיל ותרתי לריעותא. דהשתא רבוי ריעותא מביאים אותה לידי מיתה. דאדרבה סוגיא דשמעתא משמע דרבוי ריעותא מביאין אותה לידי רעייה דאמר רבא בגמ׳ [וכתבו הרמב״ם גם בפירושו] אבודת לילה לא שמה אבודה. פירוש ואינה מתה אלא רועה. אלא נראה לפרש. דנקט בעל מום לרבותא דמהו דתימא הואיל ואתרבי [ריעותא] כל כך דאבודה ובעלת מום. ה״ל כאבודת לילה ורועה קמ״ל דאפ״ה מתה. ע״כ. ונ״ל דגם דברי הרמב״ם נוכל ליישבם ע״פ זה הדרך. לפי שהוא לא כתב בהדיא דאי לא הוה תרתי לריעותא דמודו רבנן דתרעה. הלכך איכא למימר דס״ל דאה״נ דבחדא לריעותא נמי תמות ומתני׳ דקתני תרתי לריעותא לרבותא נקטה. ומטעם התוס׳. וכתבו התוס׳ ברפ״ג דמעילה דלרבנן הא דאמרי׳ חמש חטאות. היינו בה׳ ענינים.

ב **יוליכם לים המלח**. עמ״ש ברפ״ב דפסחים.

ג **והרי חטאת בעלת מום**. כתב הר״ב אבל תמימה כו׳. וכל הנך אליבא דרבי כו׳. דהא בכולהו איכא למידק יביא מאלו ומאלו הא הביא מאחת מהן השני יוליכם לים המלח כדאיתא בגמ׳. ומיהו איכא סוגיא אחרת דכ״ג ע״ב דמשני דלא תידוק הא הביא מאחד מהן השני יוליכם לים המלח דזימנין אזלי לים המלח וזימנין לנדבה. לרב הונא כדאית ליה ולר״א כדאית ליה והאי דתנא מאלו ומאלו. ולא תנא יביא מאחד מהן. משום דמלתא דפסיקא ליה קתני דהאי ודאי תקנה גמורה היא. בלא שום חלוק. אבל אי תנא יביא מאחד מהן בעי לחלוקי בין משך ללא משך לרב הונא. ולר״א בין אבודין לשאינן אבודין. וה״נ איכא לתרוצי בחטאת בעלת מום:

וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת מאחר שנתכפרו הבעלים. וכתב הר״ב דמתכפר בשאינה אבודה מודים שאבודה מתה. ולישנא דמתניתין דקאמר אין חטאת מתה אלא כו׳. ה״ק אין חטאת מתה ודאי. בין אבודה בין אינה אבודה אלא כו׳. וכן לרב הונא ה״ק. אין חטאת מתה. דלא נוכל למצוא לה תקנה. אלא שנמצאת אחר שכפרו. דאז אין לה תקנה. תוס׳. ומ״ש הר״ב דטעמייהו דרבנן דסברי המפריש לאבוד לאו כאבוד דמיא רמינן עלה בגמ׳ מהא דתנן ברפ״ו דיומא בשני שעירי יוה״כ שמת א׳ מהן משהגריל יביא זוג אחר. ופי׳ שם הר״ב דשני שבזוג ראשון יקריב. דב״ח אינן נידחין ותנן התם שהשני ירעה כו׳. שאין חטאת צבור מתה. הא דיחיד מתה ואמאי. דהא האי בתרא שהפרישו כמאן דמפריש לאבוד דמפני הראשון שמת הפריש שנים אחרים. וש״מ דכאבוד דמי. דהא נתכפר בראשון חברו של אבוד. וזה שלא נאבד [לא הוא] ולא חברו. אזלי למיתה אי הוה דיחיד. ומשנינן ר׳ היא. וכתבו התוס׳ סוף ד״ה וטעמא. דלרב הונא לא פריך. דאיכא למימר דהוי כי משך אחת מהן בלא המלכת ב״ד. דשניה למיתה אזלא ביחיד. ואפי׳ לרבנן ע״כ. ויראה לי שמטעם זה הוא דפסק הרמב״ם כרב הונא. הואיל ולר׳ אבא סתם מתני׳ דיומא דלא כרבנן. והך טעמא עדיפא ממ״ש הכ״מ דמשום דלר״א הנך בבות דהכא כרבי ולא כרבנן. וכמ״ש הר״ב בדבור והרי חטאת כו׳ ולכך פסק כרב הונא. שהרי כתבתי גם שם דאיכא סוגיא אחרת בגמ׳. דאתאן אף לרבנן.

פרק ה

א **כיצד מערימין על הבכור כו׳**. דאי אתה מקדישו קדושת מזבח. כדתנן ספ״ח דערכין.

מערימין. תחבולות ההיתר תקרא ערמה ושאינו להיתר תקרא מרמה. הרמב״ם. אע״פ שנמצא מרמה אצל [יעקב ו] בני יעקב. ית״א בחוכמא. וכמו כן תמצא להרגו בערמה. אלא ל׳ תורה לחוד ולשון חכמים לחוד. כמ״ש במשנה א׳ פי״א דחולין:

מבכרת שהיתה מעוברת כו׳. שכן אמרו בספרא [ומייתי לה נמי בגמ׳ דף כ״ה.] אשר יבכר לה׳ בבהמה לא יקדיש אותו. מי שיבוכר אי אתה מקדישו אבל אתה מקדישו בבטן. הרמב״ם בפירושו:

אם זכר עולה. מפרש בגמרא דדוקא עולה דלא נחתיה מקדושתיה. אבל שלמים לא. דנחתיה ליה מקדושתיה שיהנה בו. הרמב״ם פרק ד׳ מה״ת:

ואם נקבה זבחי שלמים. פירש הר״ב דמיירי בבהמת קדשים ובהו נמי תנן במ״ג פרק בתרא. דאין משנין מקדושה לקדושה. והכא דלמיתה אזיל. רשאי לשנותו אף לשלמים. ועמ״ש בשם התוס׳ בריש מ״ג ומה שהגהתי בלשון הר״ב וקמ״ל במקום וקיי״ל. מל׳ רש״י העתקתיו. דהא לקמן פסקינן דלא כמ״ד בהוייתן הם קדושין וגם בנא״י מפי׳ הרמב״ם כתוב וזה המאמר דחוי שהוא ע״ד האומר שולד קדשים אינן מתקדשים אלא בשעת לידתן וכו׳:

אם זכר עולה. אע״ג דיכול לעשותו שלמים אורחא דמלתא נקט שכשיש לו שתי בהמות וא׳ מהן ראוי לעולה עושהו עולה כיון שיש לו ג״כ אחרת לשלמים:

ב **ילדה שני זכרים כו׳**. כתב הר״ב בבהמת חולין מירי וכו׳. גמ׳. וכתבו התוס׳ [ד״ה כיצד] דה״מ לאוקמי *מציעתא נמי בבהמת חולין אלא דבעי לאוקמא אכיצד מערימין אע״ג דהשתא רישא במבכרת דתולין ומציעתא בקדשים וסיפא בחולין. ע״כ. ועיין לקמן:

ילדה טומטום ואנדרוגינוס כו׳. על בהמת קדשים חוזר. הרמב״ם. ולא רצה להפסיק במחלוקת. לכך לא שנאו לעיל:

אין קדושה חלה עליהן. מסקי התום׳ דלמאי דמפרשי בסוף פ״ו דבכורות. דטומטום ספיקא. י״ל דה״נ קדושה חלה על טומטום. והא דאמר אין קדושה [חלה] . היינו קדושת הפה. דאין דעתו כי אם לזכר ודאי ולנקבה ודאית. כדאיתא במשנה ב׳ פ״ט דב״ב ועמ״ש שם. ומ״ש הר״ב דחכמים פליגי כו׳. וסברי דולדות. בקדושת אמן קיימי. דהכי מסיים בברייתא דלעיל אבל מקדיש בבטן. יכול אף ולדי כל הקדשים ת״ל אך בכור אך חלק. ש״מ דס״ל ולדי קדשים ממעי אמן הם קדושים [*ועמ״ש בפ״ז משנה א׳ [ד״ה] ולדן כו׳]. ומ״ש ואין הלכה כרשב״ג עיין מ״ש בפ״ח דעירובין [משנה ז׳] .

ג **היא שלמים וולדה עולה הרי זו ולד שלמים**. כתב הר״ב והכא לא שייך בהווייתן ובמעי אמן [וכן הלשון ברש״י ותוס׳ וכלומר ענין הווייתן ובמעי אמן] דכי אמרי׳ כו׳ ה״מ בהקדישה ולבסוף נתעברה. וכפירש״י. וכתבו התוס׳ [ד״ה היא]. דא״כ הא דאמר לעיל. ואם נקבה זבחי שלמים. ואוקימנא ליה בבהמת קדשים צ״ל דמיירי בהקדישה ואח״כ נתעברה: גם לך. שנתייעץ. הרמב״ם. דתרגום איעצך אמלכינך:

ד **דבריו קיימים**. פירש הר״ב והאי דלא קאמר תמורת עולה ושלמים וכו׳. וטעה בהכי. כלומר דכי נמי אמר תמורת עולה ושלמים הוה דינא הכי. ובפי׳ הרמב״ם כפי נוסח א״י. אילו אמר הרי זו תמורת עולה ושלמים לדברי ר״מ דבריו קיימין. ובחבורו ספ״ב מה״ת לא התנה באומר תמורת עולה ושלמים שיהא צריך שיתכוין מתחלה לכך. ומ״ש הר״ב קדושה ולא קריבה [* ותרע׳ עד שתסתאב כו׳. ודוקא נקט הר״ב עולה ושלמים. דאי אמר חציה חטאת דינא דתמות] כמ״ש בפי׳ הרמב״ם. ובנא״י והיה האומר חייב חטאת. ונימוקו עמו. דאילו לא היה חייב חטאת אפילו כי אמר זו לחטאת בלבד אינה קדושה כדמוכח ספ״ב דחולין:

דבריו קיימין. עמ״ש בזה בפ״ח דב״מ מ״ח ובמ״ג פ״ז דב״ב:

ו **תחת חטאת זו ותחת עולה זו**. כבר תנא לה לעיל. והכא לא תנא לה. אלא משום דתני דתחת חטאת לא מהני תנא דאם אמר זו מהני:

[*אם אמר כו׳ לא אמר כלום. עמ״ש בספ״ח דמנחות]:

פרק ו

א **אוסרין כל שהן**. תנינא ברפ״ח דזבחים וצריכי כמ״ש שם:

הרובע והנרבע. פירש הר״ב כגון דרבע או נרבעה ע״פ ע״א או ע״פ הבעלים. דאלו בשני עדים היה נאסר אפי׳ להדיוט. וא״ת ומנלן. הא כי כתיב קרא (שמות כ״א) [ולא יאכל את בשרו. כמ״ש הר״ב במ״ח פ״ד דב״ק] בנוגח כתיב ולא ילפינן מהדדי. כדאמרינן [הכא בפרקין] שיש בנוגח שאין ברובע ויש ברובע שאין בנוגח. ושמא איכא שום דרש. תוס׳ רפ״ח דזבחים. וע״ש פ״ט מ״ג שכתבתי דיש לדקדק דלא תנן הכא שהמית את האדם:

והטרפה. כתב הר״ב דלא משכחת לה. אלא כגון שנתערבה דרוסת הארי כו׳. א״נ בולד טרפה ואליביה דר״א דאמר [בס״פ] לא יקרב. רש״י ועיין בס״פ. [*ומ״ש הר״ב שאינה עוברת עיין בפירושו למשנה ד׳ פ״ט דבכורות]:

ויוצא דופן. אפי׳ לר״ש דמתני׳ ב׳ פ״ח דבכורות ודרפ״ה דנדה מודה בקדשים דגמר לידה לידה מבכור. מה התם פטר רחם אף כאן פטר רחם. גמ׳ רפ״ה דנדה.

ב **האומר לזונה**. פי׳ הר״ב אחת נכרית כו׳ ואע״פ שכתבתי במ״ה פ״ו דיבמות דקודם שנתגיירה לא הויא זונה מן התורה. פירשו שם התוס׳ [דף ס״ח] דהכא מיירי דזינתה כבר והיכא דלא זינתה הוצרכו לגזור ע״כ:

וכן. אחכמים קאי ובפיסקא שבגמ׳ ל״ג וכן.

וחלין שפתתך אצל עבדי. כתב הר״ב בע״ע שאין לו אשה ובנים כו׳ דתניא יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית. ופירש״י דכתיב (דברים ט״ו:י״ח) משנה שכר שכיר עבדך שעבד בין ביום ובין בלילה שהוליד לרבו בנים משפחתו. אין לו אשה ובנים. אין רבו מוסר לו. דכתיב (שמות כ״א:ג׳) אם בגפו יבא בגפו יצא.

ג **איזהו מחיר כלב**. האומר הא לך טלה זה תחת כלב זה. דת״ר מחיר כלב זהו חליפי כלב. וכה״א (תהילים מ״ד:י״ג) תמכר עמך בלא הון ולא רבית במחיריהם. אלמא מחיר היינו דמים: שכנגד הכלב אסורים. כתב הר״ב ובגמ׳ פריך ליפוק חד להדי כלבא והנך כולהו לישתרו. פי׳ מטעם ברירה. ויש לתמוה דהא קי״ל דבדאורייתא אין ברירה [כמ״ש הר״ב בספ״ז [מ״ד] דדמאי] ועוד דכי היכי דהכא נוטלין האיסור וסומכין על ברירה לומר שזה הוא האיסור שנסתלק א״כ בכל איסור המעורב בהיתר נסמוך אברירה ונשקול כשיעור האיסור ואידך לשרו וכן זבחים שנתערבו *)דריש פרקין ירעו עד שיסתאבו ואמאי נהי דב״ח חשיבי ולא בטלי מ״מ לשקול חד מינייהו ואידך לישתרו. ואומר מורי הרמ״ר כלל גדול בדין זה דודאי כל דבר שהוברר האיסור מתחלה ואח״כ נתערב בהיתר. לא סמכינן אברירה כיון שתערובתו היה באיסור. אבל הני תערובתו בהיתר. כי האיסור לא היה מבורר קודם תערובתו. ולאחר התערובות נולד האיסור אז סמכינן אברירה. תוס׳. ומ״ש הר״ב ואותן ט׳ שעמו שוין כל א׳ דינר [חסר] מעה וכן לשון רש״י. ולאו דוקא דהא רש״י גופיה מייתי לשון ירושלמי. דאסברה לה בארבעה זוזא ופלגא חומשא שהוא פחות ממעה שהוא ששית דינר. כדפי׳ הר״ב בפ״ד דב״מ משנה ג׳. אלא ודאי לאו דוקא. וכן הרמב״ם בפירושו ובחבורו פ״ד מהל׳ איסורי מזבח סתם ולא פירש כמה:

אתנן כלב. הילך טלה זה ותלין כלבתך אצלי. רש״י:

ולדותיהן. דמחיר ואתנן. רש״י:

ד **יינות שמנים כו׳**. וכתב הר״ב אבל חטים ועשאן סולת כו׳ דדרשינן שניהם ולא שנוייהן כו׳ הם דריש והכי איתא בהדיא בגמ׳ [דף ל׳ ע״ב]:

נתן לה מוקדשים. פי׳ הר״ב כגון הפריש טלה לפסחו כו׳ סד״א הואיל ואדם רשאי למנות אחרים על פסחו פי׳ ולוקח המעות מאותן אחרים והן חולין אצלו שע״מ כן הקדישו ישראל פסחיהן. כדאיתא בברייתא. ואע״ג דבברייתא תני אין לו. ממנה אחר עמו כו׳ אורחא דמלתא נקט וה״ה יש לו והכי ת״ר בפרק ח׳ דפסחים דף פ״ט [ע״ב] הממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו מעות שבידו חולין והיינו דסתם הר״ב וכתב הואיל ואדם רשאי כו׳.

ה **כל האסורים לגבי מזבח כו׳**. פירש הר״ב כגון בהמה שנרבעה כו׳. וזה וזה גורם מותר. עמ״ש במ״ח פ״ג דמסכת עבודה זרה. ומ״ש הר״ב אבל נרבעה כשהיא מעוברת כו׳ דהיא וולדה נרבעו. וכן ולד נוגחת היא וולדה נגחו. וכן נעבדת ומוקצה דניחא ליה בנפחה וכן פסק הרמב״ם בפירושו בנא״י ובחבורו פ״ב מהא״מ:

ולדותיהן מותרים. רב תני עלה ור״א אוסר. גמ׳:

ולד טרפה ר״א אומר לא יקרב. כתב הר״ב אבל להדיוט ד״ה שרי [וכן פירש״י ועמ״ש בסמוך בשם התוס׳] דלאו מגופה קא רבי אלא מאוירה קא רבי. פירש״י ולד במעי בהמה אינו אדוק בגופה. אלא תלוי באויר ומעצמו הוא נוצר וגדל והולך. ל״א מאוירא קא רבי לאחר שנולד הולך וגדל. הלכך עקר גידולו אינו מאמו. ע״כ. [*ולשתי האוקימתות שכתב הר״ב קשה עליו ועל רש״י שפירשו דלהדיוט ד״ה שרי דבין דפליגי בזה ובזה גורם או דפליגי בעובר ירך אמו אף להדיוט לתסור]. והתוס׳ דחו פירש״י שכתב לעיל דלד״ה שרי להדיוט דבפ׳ אלו טרפות מפרש בהדיא דאפי׳ להדיוט נמי אסור. והא דפליגי לגבוה להודיעך כחן דרבנן דאפי׳ לגבוה נמי שרי. והא דנקט לא יקרב משום רבנן דאמרי יקרב נקטיה. ע״כ. ועיין כיוצא בזה הרבה. שכתבתי במשנה ו׳ פ״ד דביצה. ומ״ש הר״ב ורבנן סברי עובר לאו ירך אמו. ולא דמי לנרבעה כשהיא מעוברת דאמרינן לעיל היא וולדה נרבעו. דודאי טרפות שהוא תלוי בחיות ובריאות כיון שאנו רואין הולד חי ובריא אין לנו לומר שנטרף הולד עם אמו ואין לנו לפוסלו בשביל פסול טרפות. אבל גבי רביעה ונגיחה ודאי כירך אמו הוא. ומיהו ק״ק דא״כ הוי מתני׳ לצדדין דגבי ולד נרבע צ״ל שנרבעה [ולבסוף נתעברה. וגבי ולד טרפה אמרינן שעיבר׳] ולבסוף נטרפה [דמסקנא היא בפ׳ אלו טרפות דטרפה אינה יולדת] וי״ל כיון דבטרפה לא שייך [עיברה] *)בענין אחר לא הוי לצדדין שאינו יורד [אלא] להגיד לך כל היתר הולדות של כל האסורים לגבי המזבח ובנרבע דאיכא ב׳ צדדין. ואינו מותר אלא לצד אחד. חשיב ליה בשביל אותו צד המותר. ובטריפה דליכא אלא צד אחד [חשיב] אותו צד [ה] מותר. תוס׳.

כשרה שינקה מן הטרפה כו׳. כתב הר״ב דאפילו בהמה שנתפטמה בכרשיני עבודה זרה כו׳ ונתאכלו. הרמב״ם.

פרק ז

א **א שקדשי מזבח עושים תמורה**. כתב הר״ב ודוקא בהמות כו׳. דכי קתני אעיקר זיבחא. ומש״ה לא תני ולד. ותמורה כדאיתא בגמרא. וכבר כתבתי כיוצא בזה ברפ״ב ע״ש:

משום פגול נותר וטמא. כתב הר״ב כולהו בשלמים כתיבי ושלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו כו׳ פי׳ דטמא כתיב ג״כ בכל הקדשים. שנאמר (ויקרא כ״ב:ג׳) כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו וגו׳. והדר כתיב בשלמים (שם ז׳) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים וטומאתו עליו. ואטמא שנויה ברייתא זו בת״ק דיבמות דף ז׳ ולענין פגול ונותר לא נכתב אלא בשלמים וצריך לומר דיליף להו בג״ש. דנותר יליף מטמא בג״ש דחלול חלול. ופגול מנותר בג״ש דעון עון. שכתבם הר״ב בספ״ד דזבחים וכ״כ התוס׳:

ולדן וחלבן אסור. פירש הר״ב לאחר פדיונן כו׳. כגון דאיעבור כו׳ לפרקינהו לא אלימא מלתא למתפס פדיונן. דכיון דאיעבור לפני פדיונם קדשו מיד למ״ד [רפ״ה] במעי אמן הם קדושים. ואפי׳ למ״ד בהווייתן ובשעת הוייתן אמן חולין. מ״מ תפסינהו קדושה בשעת הוייה. תוס׳ [ד״ה ולדן]. ועיין בפי׳ הר״ב במשנה ב׳ פ״י דחולין. ושם ובמשנה ג׳ פ״ב דבכורות. נשנה ואינן יוצאין לחולין להגזז ולהעבד ושיירינהו הכא ושייר נמי הקדש עלוי דלקמן:

ואין נותנים מהם לאומנים בשכרם. פי׳ הר״ב דאמר רחמנא ועשו לי מקדש משלי. גמ׳. ופי׳ הר״ב דהיינו מקדשי בדק הבית כלומר שאין בהן לכהן כלום כדלקמן:

ב **שסתם הקדשות לב״ה**. מתני׳ דלא כר׳ יהושע דמתני׳ ז׳ פ״ד דשקלים. גמ׳. והתם אפסיק הלכתא כר״א. ובירושלמי דהתם אמר רבי יוחנן טעמא דר״א ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה׳ (שם כ״ז) מה אנן קיימין אם בבית דירה כבר כתיב (ויקרא כ״ז:ט״ו) ואם המקדיש יגאל את ביתו אלא כן אנן קיימין

במקדיש נכסיו. מיכן שסתם הקדשות לבדק הבית.

חל על הכל. לשון הר״ב אפי׳ בבהמה טמאה ובאבנים ואין דרך לחבר אלו ביחד. ולשון הרמב״ם על בעלי מומין ובהמה טמאה. ולשון רש״י אפי׳ על האבנים ועל העצים. וקשיא לי דעצים בקדשי מזבח נינהו למערכה. ועיין במשנה ו׳ פ״ג דמעילה. ובגמרא חל על הכל לאתויי שפויי (ונביא) [ונבייה]. ופי׳ התוס׳ דמיירי במקדיש את החרש [פי׳ יער] דאי בגזברים שלקחו עצים אמרי׳ במעילה ס״פ ולד חטאת. דאין [מועלין] בשפויי ולא בנבייה והשתא צ״ל [פי׳] מאי משא״כ בקדשי מזבח היכי שייך שפוי ונבייה בקדשי מזבח. וי״ל כגון מקדיש שני גזרי עצים למערכה ע״כ.

ומועלין בגידוליהן. כתב הר״ב שחלב של מוקדשין וביצי תורים לא נהנים ולא מועלים כדתנן במשנה ה׳ פ״ג דמעילה וע״ש משנה ו׳.

ג אחר קדשי מזבח וא׳ קדשי ב״ה אין משנים כו׳. שנאמר בבכור (שם) לא יקדיש איש אותו שלא יעשנו עולה או שלמים [כדתנן ספ״ח דערכין] וה״ה לשאר קדשים שאין משנין אותן מקדושה לקדושה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי ב״ה. הרמב״ם סוף ה׳ תמורה. ואע״פ שיש לבעל הדין לחלוק ושלא לדון קדשי ב״ה בה״ה מבכור י״ל דזו אינה אלא אסמכתא בעלמא. ולרש״י והראב״ד שאכתוב לקמן ניחא דאה״נ דקדשי ב״ה לא ילפינן מבכור.

אין משנין אותן מקדושה לקדושה. פירש הר״ב הקדיש לבדק ההיכל אין משנין אותו לבדק המזבח. וכ״כ הרמב״ם [פ״ד מה׳ תמורה] . והשיגו הראב״ד שקדשי מזבח אפילו מקדשים קלים לחמורים אין משנין. ואין ממעטין באכילת קדשים. אבל בדק הבית. מה יש בין זה לזה והרי הוא מודה שמשנין ב״ה [פירש הכ״מ דדייק ממ״ש אם הקדיש לבדק ההיכל לא ישנה לבדק המזבח. משמע דוקא מחמור לקל אין משנין אבל מקל לחמור משנין] קדשי מזבח יש מהן נאכלין ויש שאינן נאכלין יש מהן ליום אחד ויש מהן לשני ימים והנאכלין ליום אחד לא שוו במתנותיהן אלא אלו מכפרין ואלו אין מכפרין דין הוא שלא ישתנו מזה לזה. אבל בקדשי ב״ה מה הפרש בין זה לזה ע״כ. ותירץ הכ״מ די״ל שהרמב״ם סובר שטענה זו שטען הראב״ד לחלק בין קדשי מזבח לקדשי ב״ה. היא כדאי לומר שבבדק הבית רשאי לשנות מקל לחמור אבל אינה כדאי לומר שיהא רשאי לשנות מחמור לקל ע״כ. אבל רש״י פי׳ מקדושה לקדושה דקדשי ב״ה שהקדיש למזבח לא עשה כלום ובקדשי מזבח אין משנין מקדושת עולה וכו׳:

ומקדישין אותן. פי׳ הר״ב אקדשי מזבח קאי. טעמו כדמסיק בדבור ומחרימין דקדשי ב״ה שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לחרמי כהנים לא עשה ולא כלום. ושם פי׳ בשם הרמב״ם לפי שאינן שלו ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. וז״ל התוס׳ דף ל״א בדבור מקדישין. משום דקדשי מזבח יש [עליהן] שם הבעלים לפדותן כשהומתו. אבל בקדשי ב״ה שהקדישן אין לבעלים עליהן יותר משאר אדם לפיכך אין בידו להתפיס:

הקדש עילוי. כתב הר״ב כדתנן בערכין ספ״ח. ומ״ש סתם חרמים לכהנים. עמ״ש שם במשנה ו׳. ומ״ש כדי שיתן עולה זו לבן בתו כהן כ״פ רש״י ומסיים כדי שיטול את העור. והתוס׳ דף ל״ב כתבו דלא נהירא דלא מצינו זה הל׳ דליתן לבן בתו כהן כ״א גבי בכור [שם בערכין] [דף כט]. לכן נראה לפרש כדתנן בהדיא בערכין ואם נדבה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה לעולה ואע״פ שאינו רשאי [פירש חייב] ע״כ:

ואם מתו. ל׳ הר״ב קדשי מזבח כו׳. וכן לשון רש״י. ולאו למידק דדוקא קדשי מזבח אבל קדשי ב״ה לא. דא״כ במאי פליגי עם ר״ש דהא ר״ש דייק למימר קדשי ב״ה יפדו הא דמזבח יקברו. אלא קדשי מזבח וה״ה קדשי ב״ה. וז״ל הרמב״ם וחכ״א הכל בכלל העמדה וההערכה וזו דעת רבי יוחנן בגמ׳ [דף ל״ב ע״ב] ולר״ל דפליג עמיה ס״ל דלרבנן קדשי ב״ה היו בכלל העמדה והערכה. וקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה [ועמ״ש במ״ג פ״ה דמעילה] הא קמן דליכא לפרושי בדברי רבנן דקדשי מזבח היו בכלל ולא דבדק הבית אלא אי תרווייהו אי דב״ה היו בכלל ולא דמזבח. ובאמת שעל רש״י אין מקום להתלונן דמדהא דהקדש עלוי לא קאי אלא אקדשי מזבח ניחא טפי לפרושי דואם מתו דסמיך ליה קאי נמי אקדשי מזבח. ממה שנפרש דקאי אריש אחד קדשי מזבח ואחד קדשי ב״ה. ולפיכך במשנה מפרש כפי העולה על הדעת בתחלת המחשבה. והוא יכול לסמוך עצמו על העיון שיעיין המעיין אח״כ בגמ׳ שלפניו. אבל הר״ב שמפרש המשנה בחבור בפני עצמו בלא גמ׳. לא ה״ל להעתיק דברי רש״י שיש מקום לטעות אלא ה״ל לפרש בהדיא דאתרווייהו קאי. וי״ל דה״ק קדשי מזבח וכ״ש קדשי ב״ה. דקדשי ב״ה ממילא שמעינן לה מדקאמר ר״ש קדשי ב״ה יפדו מכלל דשמעינהו לרבנן דאמרו יקברו וקאתי הר״ב לאשמועינן דקדשי מזבח נמי. וא״ת מנלן. כבר פירש הר״ב ברפי״ב דמנחות דואם בהמה טמאה בבעלי מומין מדבר ובקדשי ב״ה תמימין נמי מיפרקי. ואע״ג דלב״ה לית לן קרא. י״ל דכיון דגלי קרא בשל מזבח. ה״ה בשל ב״ה:

ר״ש אומר קדשי ב״ה אם מתו יפדו. פי׳ הר״ב קסבר ר״ש דלא נאמר והעמיד והעריך אלא בקדשי מזבח. דאמר קרא (ויקרא כ״ז:י״ב) והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע איזהו דבר שחלוק בין טוב ובין רע. הוי אומר זה קדשי מזבח. ואמר קרא אותה למעוטי ב״ה. אי הכי בין טוב לרע מבעי ליה [דמשמע דחלוק בין טוב לרע. אבל בין טוב ובין רע. משמע אחד טוב ואחד רע] קשיא. גמ׳ ועמ״ש במשנה ד׳ פ״ז דב״ק.

ד יקברו. הנפלים. רש״י:

שור הנסקל ועגלה ערופה. וכולהו פירשם הר״ב דאסורי הנאה נינהו במשנה ט׳ פ״ב דקדושין:

ושער נזיר. לא אתפרש מנלן דנקבר וצ״ע. תוס׳ במשנה וגמרא דנזיר פ״ו דף מ״ה. ומ״ש הר״ב דבנזיר טהור בשריפה כדכתיב (במדבר ו׳:י״ח) ונתן על

האש אשר תחת זבת השלמים ורמינן בגמרא מדתנן במשנה (ב׳) [ג׳] פ״ג דערלה האורג מלא הסיט משער נזיר בשק ידלק השק. ומשני התם בשער נזיר טהור. ומיהו בשנויי דלקמן אפטר חמור מתרצי מתני׳ דהתם אפי׳ בנזיר טמא:

ופטר חמור. ורמינהו האורג מלא הסיט משער פטר חמור בשק ידלק השק. ומשני כאן בשק כאן בשער. ופירש״י בשק אי אמרת יקבר אתי אינש ומתהני מיניה הואיל ואינו כלה עד לאחר זמן. ומתני׳ בשער עצמו שלא נארג ואידי ואידי בטהור או טמא. ע״כ. והר״ש כתב שם בשם הירושלמי שהשק מצוי לחטט אחריו ולא השער ע״כ. ומאי דמוקים תו בגמ׳ בציפרתא. דחאו הרמב״ם מהלכה והטעם מבואר בכ״מ פ״ג מהלכות בכורות. ואין להאריך בזה בכאן:

וכן חיה כו׳. כתב הר״ב ואע״ג דחיה ליכא למגזר כו׳. אפ״ה תשרף. וכ״פ רש״י. והוא מלתא בלא טעמא:

ה **חמץ בפסח ישרף.** פי׳ הר״ב מתני׳ רבי יהודה היא וכו׳ ואינה הלכה [*דקיי״ל בתרי מסכתות אין סדר. כ״כ הרא״ש בפרק ב׳ דפסחים. ששם נשנה הא דר׳ יהודה ושחכמים חולקים עליו. ומיהת קשיא לי דהרא״ש אדהרא״ש שבפ״ק דקדושין בתרי סדרי פסק כסתם דיחידאה. ואף שהסתם נשנה בסדר המוקדם וצ״ל עיון. אבל מ״מ נ״ל לתת טוב טעם לפסוק כחכמים דבפסחים משום דהתם עיקרא דמלתא וכדכתבתי במסכת כריתות פ״ב מ״ג והשתא דאתינא להכי הך דקדושין נמי ניחא. דרבנן דבי רב אשי ס״ל דאזלינן בתר סתמא דערלה. משום דמחשבי בערלה עיקרא דמלתא טפי מבקדושין דהתם בערלה קא עסיק באסורי מאכלות שיש להם אח״כ היתר. והנה בא לידי ספר אבי העזרי ומצאתי שכתב בסוף פסחים דהלכתא כסתמא דערלה. ושכך פסק הרי״ף והרמב״ם דהאי סתמא אתיא כר״א וכן הוא בירושלמי. מתני׳ כר״א. מיהו בשאר סדרי [נמי אות ד] הלכתא כותיה ובסדר טהרות בארבע ואית דאית ליה מהאי סברא בפ״ק דנדה עכ״ל. והרבה נתלבטתי בדבריו אלו ומ״ש עוד שם אח״כ מדין חדש. בספרי ספר תורת האשם בסוף כלל ע״ד בפסק חדש].

ותרומה טמאה. פירש הר״ב דכתיב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר. דיש אם למקרא כמ״ש הר״ב במשנה ח׳ פ״ח דתרומות. ולמ״ד התם יש אם למסורת יש דרשות אחרות בגמ׳ פ״ב דשבת דף כ״ה.

והערלה. כתב הר״ב ערלה מכלאי הכרם גמר. וכ״כ רש״י. והתוס׳ כתבו בשם רש״י דאתקיש לכלאי הכרם. ובל יודיעו מה הוא ההיקש. לכן נ״ל דרש״י דקדק לכתוב לשון גמר. דלאו היקשא הוא. אלא ילפותא בעלמא וכההוא דריש פ״ב דערלה. לענין בטולן דבעינן מאתים. ופירש הר״ב דיליף ערלה מכלאי הכרם. דתרווייהו איסורי הנאה. והוא מירושלמי דהתם.

ומדליקין בפת ובשמן של תרומה. ר״ל אם נטמאה שמן וכן אם נטמא הפת הרמב״ם. ועמ״ש במשנה ג׳ פ״ג דפסחים:

ו **כל הקדשים שנשחטו חוץ לזמנן כו׳.** פי׳ הר״ב מדכתיב בחטאת באש תשרף לימד על כל פסולים שבקדש שהן בשריפה. ומהאי טעמא נמי בשר קדש שנטמא או נותר וכן המנחה שנטמאת או נפסלה או נותרה. ונטמאת בהדיא תנן לה במשנה ו׳ פ״ג דסוטה. וכן שער נזיר טהור דכתב הר״ב במשנה ד׳. וכולהו כתבם הרמב״ם בסוף ה׳ פסולי המוקדשים. אבל בספ״ג דפסחים כתבתי מסקנא דגמרא דהתם בפ״ז [דף פ״ב ע״ב]. דלאו מחטאת ילפינן. אלא גמרא גמירי לה לקדשי קדשים ולק״ק. ועמ״ש במשנה ד׳ פי״ב דזבחים.

אשם תלוי. פי׳ הר״ב אם שחטו וקודם זריקת דמו נודע לו שלא חטא. כדתנן ברפ״ו דכריתות. ומ״ש הר״ב דהשתא הוי חולין שנשחטו בעזרה. וכן לשון רש״י. ולפום ריהטא כתבו כן. דהא רבנן ס״ל במתני׳ ד׳ דחולין שנשחטו בעזרה בקבורה. אבל ברפ״ו דכריתות כתבו דאע״ג דחולין שנשחטו בעזרה בקבורה. האי הוי כזבח פסול. ע״כ. ושם אפרש בס״ד.

רבי יהודה אומר יקבר. וה״נ פליג בחטאת העוף ובת״כ דריש מכי קדש הם. הם בשריפה. ולא חטאת העוף ואשם תלוי בשריפה. תוס׳ פ״ב דפסחים דף כ״ח ע״א.

חטאת העוף הבא על הספק כו׳. כתב הר״ב דהואיל ואינה נקטרת כו׳ לא הוה חולין בעזרה כמ״ש הר״ב במשנה ד׳ פ״ק דכריתות:

רבי יהודה אומר יטילנה לאמה כו׳. פירש הר״ב ואיידי דעוף רך הוא מתמקמק כו׳. ובגמרא תניא אמר ר״י יטילנה לאמה ומנתחה אבר אבר וזורקן לאמה ומתגלגלת והולכת לנחל קדרון:

כל הנשרפין לא יקברו. פירש הר״ב דלמא חפר איניש ואשכח להו ואכיל להו. וכ״כ רש״י. אבל בנקברין אע״ג דאיכא נמי למיחש להכי. מ״מ א״א לשרפן דאפרן אסור בהנאה. והואיל והנשרפין אפרן מותר אתו למתהני מיניה. וא״א לומר שאפר אלו יקבר לפי שאין ביד כל אדם לחלק בין אפר לאפר. איזהו בקבורה ואיזהו בשרפה ואתו למטעי. הלכך אמרו אותן שאפרן אסור. יקברו בעצמן. כך נ״ל.

וכל הנקברים לא ישרפו. פי׳ הר״ב משום דכל הנקברין אפרן אסור. וכל הנשרפין כו׳ אפרן מותר. צריך עיון טעמא מאי. ואומר מהמ״ר דנשרפין כיון שצוה הכתוב לשרפן. אחר שעשה כאילו נעשית מצותו ואין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו. ה״נ כיון שנעשית מצותו הלך אסוריה. אבל הנקברים

דלא הטעין הכתוב לשורפן משוך איסורייהו לעולם. תוס׳. ומ״ש הר״ב חוץ מתרומת הדשן דכתב ביה רחמנא ושמו וכו׳. ושמו כולו. וכיון דטעון גניזה אסור בהנאה. רש״י:

אסרו לו אינו מותר לשנות. שאע״פ שהוא מחמיר בשרפתה. הרי היקל באפרן. שאפר הנקברים אסור. הרמב״ם סוף הלכות פסולי המוקדשין:

סליקא לה מסכת תמורה